

USHTRIA

Viti i 76-të i botimit Nr. 39 (827843)

Botim Qendror i Ministrisë së Mbrojtjes

E premte, 29 shtator 2023

SHSHP të FARSH, gjeneralmajor Arben Kingji mori pjesë në konferencën e Kartës së Adriatikut

Shefat e Shtabit të vendeve pjesëmarrëse në iniciativën e Kartës së Adriatikut, së bashku me komandantin e Komandës Amerikane në Evropë, gjeneral Christopher Cavoli, përfaqësues të Gardës Kombëtare të SHBA-së dhe të Komandës së NATO-s në Itali, morën pjesë në Konferencën e 26-të të Kartës së Adriatikut, e cila u zhvillua në Shkup, Maqedoni e Veriut. Kjo konferencë përkon me 20 - vjetorin e kësaj nisme rajonale, e cila përveç rolit të pazëvendësueshëm në integrimin euroatlantik

të anëtarëve të saj, ka kontribuar në operacione paqeruajtëse në Afganistan dhe Irak. Fokusi i konferencës ishte intensifikimi i luftës së informacionit, sfidat dhe mundësitë që e shoqërojnë atë në mjedisin modern të sigurisë. SHSHPFA gjeneralmajor Arben Kingji, në fjalën e tij në këtë konferencë, fillimisht theksoi përqendrimin e mjedisit të sigurisë si rezultat i luftës në Ukrainë dhe mbështetjen që vendi ynë, krahas me vendet aleate dhe partnere, ka dhënë dhe do të vijojë...

»» faqe 2

Ministri Peleshi: Shqipëria do të jetë garant i vlerave demokratike dhe perëndimore, si parime bazë të diplomacisë së Tiranës

»» faqe 3

“Medalje Mirënjohje” për kolonelin Nicola Piccolo

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi i akordoi “Medaljen e Mirënjohjes”, kolonelit Nicola Piccolo, në përfundim të mandatit të tij si Atashe Ushtarak i Republikës së Italisë, në Shqipëri. Në fjalën e tij ministri Peleshi vlerësoi bashkëpunimin e frytshëm në fushën e mbrojtjes si dhe shprehu mirënjohjen për kontributin e vazhdueshëm të vendit mik, në edukimin dhe trajnimin e personelit të FA-së!

»» Faqe 2

Komandantja e Gardës Kombëtare të Nju Xhersit, gjeneral brigade Lisa Hou, vizitë zyrtare në Komandën e FT-së

Në kuadër të programit të konsultimeve dypalëshe Shqipëri - Shtetet e Bashkuara të Amerikës, komandantja e Gardës Kombëtare të Nju Xhersit, gjeneral brigade Lisa Hou zhvilloi një vizitë zyrtare në Komandën e Forcës Tokësore. Qëllimi i vizitës ishte informimi mbi ecurinë e aktiviteteve dhe bashkëpunimit të Forcës Tokësore me Gardën Kombëtare të Nju Xhersit, si dhe diskutimi i nevojave dhe mundësive për bashkëpunimin gjatë vitit 2024. Komandanti i Forcës Tokësore...

»» Faqe 4

Femrat, janë një forcë e fuqishme, ato mund të ndryshojnë historinë, të mobilizojnë ushtritë dhe të fillojnë revolucionet

Në vitin 2013, ushtarake Razije Mehmeti do të vlerësohej edhe me një yll tjetër nga Komisioni i Karrierës, ku do t'i jepej grada “kolonel”. E çdo yll që shtohet në uniformë mbi supet e një ushtaraku do të thotë për të, një shkallë e ngjitur në karrierë, do të thotë më shumë përgjegjësi për të marrë, më shumë shembull për të dhënë. Një yll më tepër për një ushtarak do të thotë, një hap më tej në shtegun e nisur, por që tashmë ai shteg është një rrugë e gjerë, e bukur, e përshkruar me bashkudhëtarët...

»» Faqe 6

“Medalje Mirënjohje” për kolonelin Nicola Piccolo

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi i akordoi “Medaljen e Mirënjohjes”, kolonelit Nicola Piccolo, në përfundim të mandatit të tij si Atashe Ushtarak i Republikës së Italisë, në Shqipëri. Në fjalën e tij ministri Peleshi vlerësoi bashkëpunimin e frytshëm në fushën e mbrojtjes si dhe shprehu mirënjohjen për kontributin e vazhdueshëm të vendit mik, në edukimin dhe trajnimin e personelit të FA-së!

SHSHP të FARSH, gjeneralmajor Arben Kingji mori pjesë në konferencën e Kartës së Adriatikut

Shefat e Shtabit të vendeve pjesëmarrëse në iniciativën e Kartës së Adriatikut, së bashku me komandantin e Komandës Amerikane në Evropë, gjeneral Christopher Cavoli, përfaqësues të Gardës Kombëtare të SHBA-së dhe të Komandës së NATO-s në Itali, morën pjesë në Konferencën e 26-të të Kartës së Adriatikut, e cila u zhvillua në Shkup, Maqedoni e Veriut.

Kjo konferencë përkon me 20 - vjetorin e kësaj nisme rajonale, e cila përveç rolit të pazëvendësueshëm në integrimin euroatlantik të anëtarëve të saj, ka kontribuar në operacione paqeruajtëse në Afganistan dhe Irak.

Fokusi i konferencës ishte intensifikimi i luftës së informacionit, sfidat dhe mundësitë që e shoqërojnë atë në mjedisin modern të sigurisë.

SHSHPFA gjeneralmajor Arben Kingji, në fjalën e tij në këtë konferencë, fillimisht theksoi përkeqësimin e mjedisit të sigurisë si rezultat i luftës në Ukrainë dhe mbështetjen që vendi ynë, krahas me vendet aleate dhe partnere, ka dhënë dhe do të vijojë të japë në mbështetje të Ukrainës. Më tej, gjatë fjalës së tij gjeneralmajor Kingji u ndal dhe në karakteristikat e mjedisit të sigurisë në Ballkanin Perëndimor, përkeqësimin e saj në veri të Kosovës, ku dhe dënoi me forcë sulmin terrorist si pasojë e të cilit humbi jetën në krye të detyrës një nënoficer i Policisë së Kosovës. Gjeneralmajor Kingji vlerësoi rolin e pazëvendësueshëm të KFOR-it për sigurinë në Kosovë, duke vënë theksin në nevojën për rritjen e masave të sigurisë në veri të Kosovës, për të shmangur ngjarje të tilla të jashtëzakonshme. Në vijim të fjalës së tij referuar temës së konferencës, gjeneralmajor Kingji trajtoi paqartësinë e kufijve të luftës së informacionit dhe rritjen e rëndësisë së saj në kushtet e zhvillimeve teknologjike të ditëve të sotme, duke sjellë në vëmendje sulmet kibernetike ndaj vendit tonë dhe rritjen

e masave dhe kapaciteteve të mbrojtjes kibernetike, të mundësuar në bashkëpunim me SHBA-të.

Duke u kthyer tek rëndësia e Kartës së Adriatikut, gjeneralmajor Kingji theksoi rezultatet e prekshme të kësaj iniciative dhe bëri thirrje për zgjerimin e saj me anëtarë të rinj, si Kosova, të cilët do t'i japin shtysë të mëtejshme bashkëpunimit rajonal, stabilitetit të rajonit dhe angazhimit të vendeve anëtare në operacione ndërkombëtare të mbështetjes së paqes.

Në përfundim të fjalës së tij, gjeneralmajor Kingji shprehu angazhim për rritjen e bashkëpunimit rajonal dhe kënaqësinë për t'u takuar vitin tjetër në Shqipëri, në cilësinë e vendit pritës të iniciativës për vitin që vjen.

Përfaqësues të lartë të Ministrisë së Mbrojtjes dhe Departamentit Amerikan të Mbrojtjes zhvilluan në Tiranë, konsultimet dypalëshe në kuadër të bashkëpunimit në fushën e Sigurisë dhe Mbrojtjes, duke hedhur kështu bazat e një bashkëpunimi intensiv afatmesëm dhe afatgjatë.

Në takimin mes dy delegacioneve u diskutua mbi situatën aktuale në rajon dhe më gjerë, si dhe Ministri i Mbrojtjes, z. Niko Peleshi konfirmoi gjatë fjalës së tij përkushtimin e vendit tonë në ruajtjen e stabilitetit, paqes dhe sigurisë jo vetëm në rajon, por dhe më gjerë. Ai garantoj se Shqipëria do të jetë gjithmonë garant i vlerave demokratike dhe perëndimore, si parime bazë të diplomacisë së Tiranës.

Ministri Peleshi shprehu mirënjohjen për mbështetjen e pakushtëzuar të SHBA-së ndaj Shqipërisë. Sipas ministrit Peleshi, bashkëpunimi i shkëlqyer që karakterizon marrëdhëniet ndërmjet dy vendeve është përkthyer në një kontribut të vyer në përpjekjet e vendit tonë për të qenë eksportues të sigurisë, jo vetëm në rajon, por si një partner i besueshëm i SHBA-ve dhe NATO-s.

Delegacioni amerikan kryesohej nga z. Spencer Boyer, zëvendës ndihmës sekretari amerikan i Mbrojtjes për Politikën Evropiane dhe NATO. Takimi u asistua nga ekspertë të fushës së të dy palëve. Delegacionet ranë dakord se integrimi në strukturat euroatlantike i të gjithë Ballkanit Perëndimor si dhe prezenca ndërkombëtare në rajon, konsiderohen të domosdoshme dhe faktor stabiliteti.

Ky takim zgjeroi linjat e bashkëpunimit me qëllim transformimin e kapaciteteve institucionale të sigurisë dhe ato ushtarake, duke mbështetur dhe zbatuar se bashku projekte konkrete si:

Ministri Peleshi: Shqipëria do të jetë garant i vlerave demokratike dhe perëndimore, si parime bazë të diplomacisë së Tiranës

mbështetja e FARSH për rritjen e kapaciteteve të Grup - Batalionit të Lehtë të Këmbësorisë, Mbrojtjen Kibernetike, Edukimin Profesional Ushtarak, Trajnimin dhe Ushtrimet dhe Modernizimin e Forcave Ajrore.

Në përfundim kryetarët e delegacioneve nënshkruan dokumentin bazë, në të cilin përshkruhen hapat konkretë për realizim me sukses të objektivave të parashikuara në planin afatshkurtër dhe afatmesëm. Shtetet e Bashkuara u

angazhuan të ofrojnë një mbështetje edhe më të gjerë për përmirësimin e kapaciteteve në përballje me sfidat reale për Forca të Armatosura sa më efektive, në përmbushje të misionit dhe detyrave të tyre.

Zhvillimi i bisedimeve të këtij formati përkon me 30 - vjetorin e nënshkrimit të marrëveshjes së parë kuadër për bashkëpunimin në fushën e Mbrojtjes ndërmjet Shqipërisë dhe Shteteve të Bashkuara.

Forca Detare përcjell Kontingjentin II në misionin në detin Egje

Në Komandën e Forcës Detare, u zhvillua ceremonia për përcjelljen e Kontingjentit II për në operacionin e NATO-s në detin Egje. Të pranishëm në ceremoni ishin gjeneralë, drejtorë të shtabit, komandantë të forcave dhe personel të shtabit të Forcës Detare.

Në fjalën e tij komandanti i Forcës Detare, kundëradmiral Adnand Agastra u shpreh ndër të tjera: "Në vijim të angazhimeve tona në NATO, po zhvillojmë ceremoninë e përcjelljes në mision Kontingjentit II të Forcës Detare, të përbërë nga 21 efektive në aktivitetin e NATO-s në detin Egje.

Efektivët e Kontingjentit II, me marrjen e detyrës dhe anijes "Butrinti P - 134", do të kalojnë nën komandën e Grupit II të Gatshëm Detar të NATO-s dhe do të kryejë detyrat e patrullimit në zonën e saj të përgjegjësisë me qëllim

parandalimin e fluksit të emigrantëve të paligjshëm dhe, ajo që është më kryesorja, vijimi i suksesit për shpëtimin e njerëzve, të cilët mund të jenë në rrezik për jetën e tyre në ujërat e detit Egje. Efektivëve të Kontingjentit II i uroj rrugë të mbarë, suksese në shërbimin tuaj ndaj atdheut dhe Aleancës dhe erëra të mbara gjatë kryerjes së detyrës tuaj në zonën e operacionit."

Ceremonia vijoi me dorëzimin e Flamurit Kombëtar nga komandanti i Forcës Detare, kundëradmiral Adnand Agasta, komandantit të kontingjentit kapiten i Rangut III Ilir Nezha, i cili do të drejtojë kontingjentin për tre muajt në vazhdim.

Komandantja e Gardës Kombëtare të Nju Xhersit, gjeneral brigade Lisa Hou, vizitë zyrtare në Komandën e FT-së

Në kuadër të programit të konsultimeve dypalëshe Shqipëri - Shtetet e Bashkuara të Amerikës, komandantja e Gardës Kombëtare të Nju Xhersit, gjeneral brigade Lisa Hou zhvilloi një vizitë zyrtare në Komandën e Forcës Tokësore.

Qëllimi i vizitës ishte informimi mbi ecurinë e aktiviteteve dhe bashkëpunimit të Forcës Tokësore me Gardën Kombëtare të Nju Xhersit, si dhe diskutimi i nevojave dhe mundësive për bashkëpunimin gjatë vitit 2024.

Komandanti i Forcës Tokësore, gjeneral brigade Ilir Xhebexhia, pasi i uroi mirëseardhjen gjeneral brigade Lisa Hou, shprehu mirënjohjen për bashkëpunimin e ngushtë e të frytshëm me Gardën Kombëtare të Nju Xhersit. Ai vlerësoi profesionalizmin dhe performancën e ekipeve trajnuese të Gardës Kombëtare të Nju Xhersit dhe SFAB-it, përgjatë zhvillimit të stërvitjeve dhe trajnimeve të përbashkëta, kryesisht me Batalionin e Dytë të Këmbësorisë dhe strukturave GBKL, me fokus zhvillimin e kapaciteteve të mirëmbajtjes logjistike, aftësimin e trupës së oficerëve dhe nënoficerëve, përmirësimin e procedurave standarde ushtarake, përdorimin e teknikës së re dhe armatimit, mbrojtjen ndaj armëve të dëmtimit në masë, trajnimin të personelit mjekësor dhe përgatitjen e tyre për certifikimin "MEDEVAL".

Gjeneral brigade Ilir Xhebexhia theksoi se: "SHBA është aleati ynë më i rëndësishëm dhe i jemi mirënjohës për bashkëpunimin dhe marrëdhënien e shkëlqyer që ekziston mes dy vendeve tona. Mbështetja e dhënë ndër vite,

ka përmirësuar kapacitetet operacionale dhe ndërvepruese të strukturave të Forcës Tokësore".

Gjatë fjalës së tij në takim, gjeneral brigade Xhebexhia solli në vëmendje nisjen e një sërë projektsh të rëndësishme të modernizimit me SHBA-të, duke u bazuar edhe në strukturën e re organizative të Forcës Tokësore. "...vijimi i bashkëpunimit me Gardën Kombëtare të Nju Xhersit dhe mbështetja me ndihma dhe ekipe trajnuese të ndryshme të Departamentit Amerikan të Mbrojtjes gjatë vitit 2024 e në vijim, do t'i shërbejë rritjes së kapaciteteve dhe aftësive operacionale të strukturave prioritare të FT-së, për t'iu përgjigjur në çdo kohë sfidave të ndryshme brenda e jashtë vendit, u shpreh ndër të tjera gjeneral brigade Xhebexhia.

Nga ana e saj, gjeneral brigade Lisa Hou, pasi e falënderoi komandantin e Forcës Tokësore për mikpritjen dhe njohjen me zhvillimet dhe përmirësimet e kapaciteteve operacionale në Forcën Tokësore, theksoi se bashkëpunimi midis Gardës Kombëtare të Nju Xhersit dhe Forcës Tokësore do të vazhdojë jetë gjithmonë në rritje me qëllim zhvillimin e një force të mirë trajnuar dhe aftë të ndërveprojë me vendet partnere të NATO-s. "Këtij bashkëpunimi do t'i shërbejë dhe vizita gjatë muajit tetor 2023 e një ekipi të Forcës Tokësore në Gardën Kombëtare të Nju Xhersit, ku ndër të tjera do të diskutohen edhe aktivitetet e përbashkëta në fushën e mbrojtjes gjatë vitit 2024", - u shpreh gjeneral brigade Lisa Hou.

Starton Stërvitja Individuale Bazë në QAPU

Në QAPU dhe FT (b1k & b3k), startoi Stërvitja Individuale Bazë.

Në Qendrën e Arsimit Profesional të Ushtarëve, Vlorë, dhe në repartet e FT (b1k & b3k), për 10 javë rresht, 160 vajza e djem nga të katër anët e vendit, do të trajnohen në programin e SIB, program intensiv dhe i larmishëm që synon transformimin e civilëve të rekrutuar në qytetarë me uniformë.

"Atdhedashuria dhe profesionalizmi janë pjesë përbërëse e këtij programi. Përgatitja për shërbim ndaj vendit, për 160 rekrutët filloi!"

Ekipi i Detashmentit CIMIC i Komandës Mbështetëse mori pjesë në stërvitjen "Saber Junction 2023", në Hohenfels, Gjermani

Një ekip prej shtatë efektivësh nga Detashmenti CIMIC i Komandës Mbështetëse, mori pjesë për herë të parë në stërvitjen "Saber Junction 2023" në Qendrën e Përbashkët Shumëkombëshe të Gatishmërisë (JMRC) në Hohenfels, Gjermani. Në këtë stërvitje u zhvilluan takime koordinimi e bashkëpunimi, deklarata për shtyp e negociata me aktorët e ndryshëm në terren si: pushteti lokal, përfaqësues të popullatës, organizatat qeveritare e ato jo qeveritare, UNHCR, USAID, Kryqi i Kuq Ndërkombëtar etj., me qëllim mbështetjen dhe realizimin e misionit të njësisë në zonën e operacionit.

Stërvitja u zhvillua nën klimën e veprimeve dinamike dhe pati vlera të veçanta në rritjen e aftësive të Detashmentit CIMIC shqiptar për zgjidhjen e detyrave konkrete në mbështetje të misionit, testimin e kapaciteteve operacionale të këtij detashmenti në stërvitje multinationale dhe shkëmbimin e eksperiencave në pikëpamje të bashkëpunimit civilo-ushtarak.

"Saber Junction - 23" është një stërvitje vjetore e ushtrisë amerikane me aleatët dhe partnerët e NATO-s, duke përfshirë 5000 pjesëmarrës nga 16 vende të ndryshme të Aleancës dhe PIP, që u stërvitën së bashku nga 28 gushti deri më 20 shtator 2023 dhe i shërbeu zhvillimit dhe përmirësimit të ndërveprueshmërisë dhe gatishmërisë të aleatëve dhe partnerëve të NATO-s.

Gruaja në politikë, roli dhe rëndësia e saj

Rrugëtimi politik i grave në Shqipërinë e pas viteve '90

Shqipëria pas viteve '90 ndikoi edhe në pozitën e gruas në politikë. Megjithatë, çështjet e barazisë gjinore janë të hershme, së paku që nga rendi skllavopronar deri në ditët tona. Historia e njerëzimit është histori qytetërimesh të sunduara thajse tërësisht nga burrat. Me fillimin e rendit modern, pushteti ekonomik e politik vazhdoi të ishte i përqendruar në duart e burrave, por me përfaqësim më të madh të vajzave dhe grave, kjo për shkak të rritjes së shkallës së mekanizimit dhe të automatizimit të proceseve të punës. Ndërkohë që roli i vajzave dhe grave është rritur shumë në jetën shoqërore, kulturore, ekonomike etj., roli i tyre në strukturat politike vendimmarrëse, thajse në të gjithë botën mbetet në nivel të ulët. Rritja e rolit aktiv të vajzave dhe grave në jetën politike të të gjitha niveleve ka qenë dhe vazhdon të mbetet një nga përparësitë kryesore të rrymave feministe, po ashtu të organizmave ndërkombëtarë që ndërveprojnë në shoqërinë moderne e postmoderne. Nëse çështjen e barazisë gjinore e vendosim në kontekstin e shoqërisë shqiptare, sfidat janë më të mprehta. Fillimi i viteve '90 në Shqipëri shërben si ndarje "epokash", rrëzimi i sistemit socialist totalitar dhe instalimi i atij demokratik. Rrugëtimi politik, institucional i vajzave dhe grave në këtë periudhë është ndeshur me pengesa të karakterit formal por edhe informal, siç janë mentaliteti patriarkal dhe paragjykimet. Çështja e shumë diskutuar e kuotave të përfaqësimit për to, mbetet një kusht i vazhdueshëm nga organizmat ndërkombëtarë, për anëtarësimin e Shqipërisë në strukturat e Bashkimit Evropian.

Barazia gjinore në përfaqësimin politik

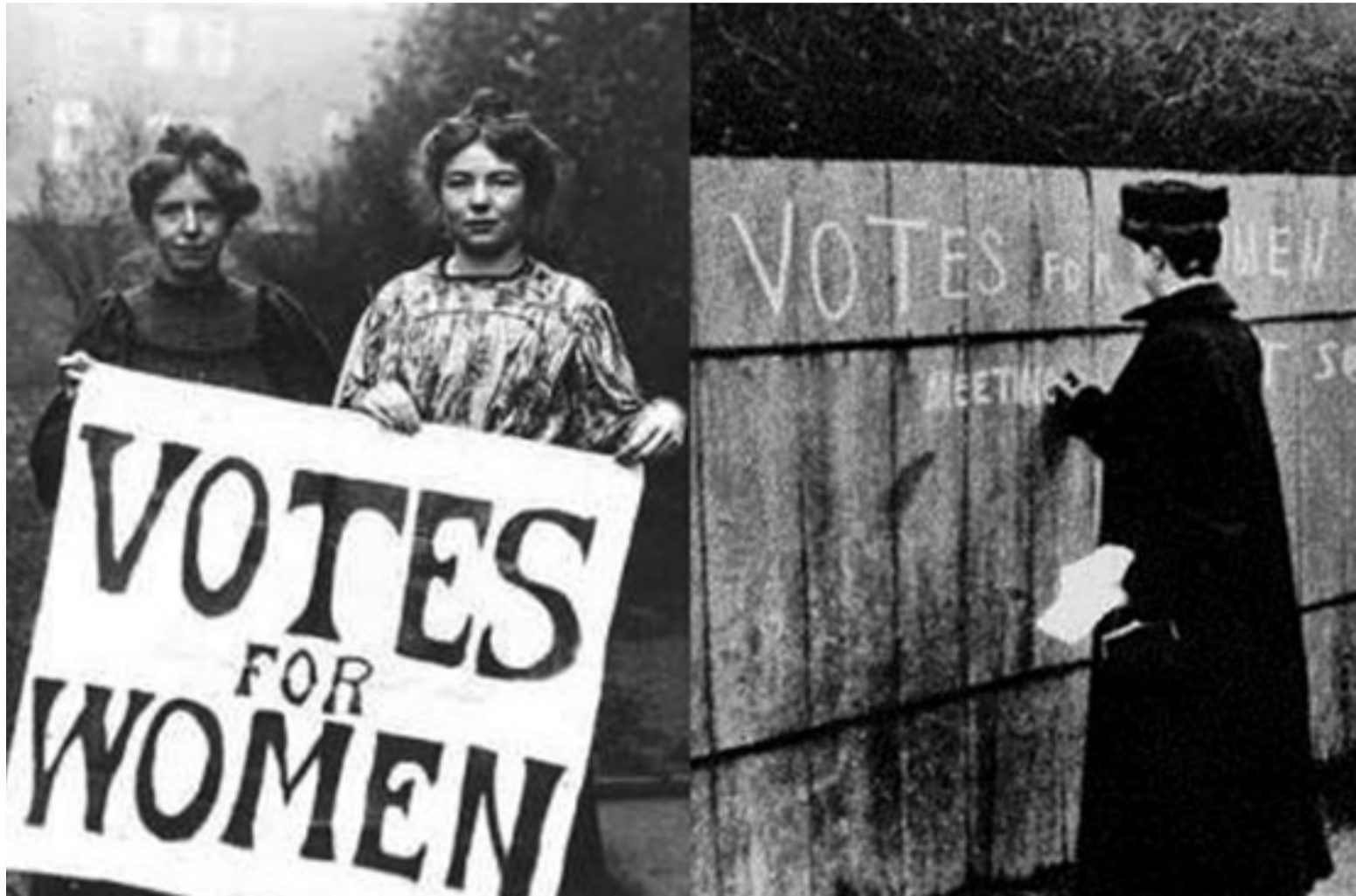
Barazia gjinore në politikë, si edhe në fushat e tjera të veprimtarisë shoqërore, është një e drejtë themelore. Në arritjen dhe respektimin e barazisë gjinore qëndrojnë potencialet më të mëdha të shoqërisë, kjo arritje, numerikisht përkon edhe me gjysmën e popullsisë botërore. Studime të shumta me karakter social e vënë theksin te nevoja e ngutshme që barazia gjinore në politikë të bëhet një realitet i prekshëm. Në vendet ish-socialiste burrat kanë në duart e tyre majat e hierarkisë të shumicës dërrmuese të partive politike, e përgjithësisht përpigjen t'i reduktojnë problemet më të rëndësishme që shqetësojnë vajzat dhe gratë.

Paragjykimet, pengesë për angazhim politik

Mjedisi përreth vajzave dhe grave karakterizohet nga një mjegull e dendur paragjykimesh. Etiketime të tilla si: "gra të pamoralshme"; "gra që shkatërrojnë familjen", "gra, që nëpërmjet favoreve seksuale përfitojnë pozita të larta në hierarkinë politike", shpeshherë bëhen pengesë për angazhimin politik të tyre. Në shoqërinë shqiptare është përhapur gjerësisht mendësia se femrat duhet të përgatiten për profesione rutinë, të cilat mund të ushtrohen pa shumë sforcim krijues. Në një klimë të tillë psikologjike, politika si një profesion që kërkon shumë energji krijuese konsiderohet e papërshtatshme.

Fuqizimi politik i grave, tregues i zhvillimit demokratik

Studiuesit kanë propozuar shpjegime që përqendrohen në qëndrimet tradicionale të qytetarëve kundrejt roleve gjinore dhe klimës së përgjithshme ndaj barazisë gjinore në një

vend të caktuar. Mungesa e grave në poste partiake është pa diskutim problematike për nocionin e demokracisë. Konkretisht, koncepti i demokracisë përfaqësuese specifikon se një "organ përfaqësues duhet të pasqyrojë/reflektojë diversitetin e elektoratit dhe deputetët zgjidhen

nga "zgjedhësit e tyre dhe janë përgjegjës ndaj tyre". Kështu, një legjislaturë e dominuar nga meshkujt natyrisht nuk pasqyron përbërjen gjinore të shoqërisë në përgjithësi.

Arsyet kryesore pse gjithmonë vendoset theksi mbi pjesëmarrjen e femrave në politikë,

e mbi të gjitha në parlament, janë të shumta. Së pari, mundësia e barabartë për pjesëmarrje është e drejtë e gjithsecilit. Përveç kësaj, studimet tregojnë se shtetet ku më pak se 30% të vendeve në parlament mbahen nga femrat janë më pak demokratike dhe më shumë diskriminuese. Shqipëria përfaqësimin më të lartë të grave në parlament e ka arritur në zgjedhjet e 2009, Presion të vazhdueshëm kanë bërë edhe organizmat ndërkombëtarë që ndërveprojnë në vend, si një kusht për anëtarësim në strukturat e Bashkimit Evropian.

Edhe pse ka një progres të ngritjes femërore në shoqëri, gjithnjë e më shumë vajzat dhe gratë janë të suksesshme në karrierë, fusha politike mbetet e vështirë dhe me risk të madh. Zhvillimi demokratik në Shqipëri është i brishtë, grupe të ndryshme të shoqërisë civile llobojnë që nuk ka demokraci të mirëfilltë. Tranzicioni i stërzgatur po i lodh qytetarët dhe duket sikur s'do përfundojë kurrë, besimi tek institucionet gjithnjë në rënie, mbetet si alternativë fuqizimi i të rinjve dhe grave.

Ekziston një lidhje e dobët ndërmjet shtetit dhe shoqërisë civile, duke e bërë zbatimin e ligjeve në praktikë më të vështirë. Duhet theksuar se faktori bazë për ngritjen e infrastrukturës ligjore dhe asaj praktike mbetet vullneti politik.

Për të arritur ëndrrën e kahershme të shqiptarëve, anëtarësimin në Bashkimin Europian, krahas luftës për korrupsionin dhe krimin e organizuar, duhet t'i jepet rëndësi edhe politikave konkrete për fuqizimin e vajzave dhe grave. Në këtë mënyrë diferencat e mëdha gjinore do të zbuteshin, marrëdhëniet familjare do të ishin më të qëndrueshme, rrjedhimisht marrëdhëniet shoqërore do të ishin më të stabilizuara.

Femrat, janë një forcë e fuqishme, ato mund të ndryshojnë historinë, të mobilizojnë ushtritë dhe të fillojnë revolucionet

Në vitin 2013, ushtarake Razije Mehmeti do të vlerësohej edhe me një yll tjetër nga Komisioni i Karrierës, ku do t'i jepej grada "kolonel". E çdo yll që shtohet në uniformë mbi supet e një ushtaraku do të thotë për të, një shkallë e ngjitur në karrierë, do të thotë më shumë përgjegjësi për të marrë, më shumë shembull për të dhënë.

Një yll më tepër për një ushtarak do të thotë, një hap më tej në shtegun e nisur, por që tashmë ai shteg është një rrugë e gjerë, e bukur, e përshkruar me bashkudhëtarët e vështirësive, sakrificave, bashkudhëtarët nën uniformë, pjesëtarë të një familje të madhe ashtu siç vetëm ushtarakët e Forcave të Armatosura dinë të ndërtojnë.

E teksa ka ngjitur shkallët e karrierës në rrugëtimin e saj si ushtarake, kolonel Razije Mehmeti ka gëzuar respektin nga eprorët, kolegët, vartësit, por edhe nga komuniteti ku ajo banon.

Është dekoruar disa herë me medalje shërbimi e karriere nga ministri i Mbrojtjes, shefi i Shtabit të Përgjithshëm të FA-së dhe komandantët e Forcave. Bashkia Durrës i ka dhënë koloneles titullin "Nderi i Punës" me motivacionin "Për vlera të larta profesionale, intelektuale në shërbim të vendit dhe komunitetit, krahas kolegeve të tjera femra në fushën civile".

Përveçse si një ushtarake, kolonel Razija është nënë, grua, bashkëshorte dhe aktiviste e respektuar në shoqëri, në kohën e lirë. Familja e saj ka qenë mbështetësjë kryesore për arritjet e deritanishme. Por edhe bashkëshorti, Iliri, tashmë një ushtarak në rezervë, ka qenë në krah të saj në çdo hap si shok e koleg. Duke ndihmuar e këshilluar njëri-tjetrin në rrugën e përbashkët të profesionit, ata u bënë shembull i mirë për fëmijët e tyre Besa dhe Arbër. "Të dy kanë krijuar familjet e tyre dhe jam e lumtur për këtë. Kam dhe një nip, i cili më ka dhënë titullin 'gjyshe' dhe nuk ka fjalë që mund të përshkruajë gëzimin që më ka sjellë", - na tregon kolonel Razija. "Së bashku me mua jeton dhe nëna e bashkëshortit, të cilën e kam pasur gjithmonë ndihmë. E respektoj më njëra-tjetrën dhe kemi një raport të shkëlqyer si nuse dhe vjehërr, herë si dy shoqe të mira dhe herë si nënë e vajzë".

Kolonel Razije Mehmeti ka 37 vite si ushtarake aktive nën uniformë, me një jetë të mbushur me gëzime e shqetësime, me pengesa dhe përpjekje për t'i kapërcyer ato, detyra funksionale nga më të ndryshmet, por të realizuara të gjitha me sukses.

"Në krye të të gjitha dëshirave qëndronte dëshira për t'u bërë ushtarake"

Kolonel Razije Mehmeti, ka lindur në fshatin Ballaj në Kavajë, më 11 qershor 1967. Ballaj është një fshat me banorë të ardhur tërësisht kosovarë. Familja e Razijes ishte tradicionale atdhetare, babai i saj me prejardhje nga Godeni i Gjilanit të Kosovës e ndërsa nëna nga një familje ushtarake nga Përmeti.

Shkollën e mesme e ka kryer në vendlindjen e saj, ku si një nxënëse e dalluar në mësim kishte ëndrra të ndiqte studimet edhe më tej, shkollën e lartë. "Si çdo vajzë e asaj moshe kisha shumë dëshira për shkollën e lartë, - na tregon sot kolonel Razija, - por në krye të të gjithave qëndronte dëshira për të plotësuar ëndrrën e babait, që një nga fëmijët të bëhej ushtarak. Dhe unë isha fëmija e fundit e familjes, prandaj s'kisha si të mos plotësoja dëshirën e tij", - thotë ajo dhe buzëqesh.

Ajo na tregon se në përfundim të vitit të maturës në Kavajë po zhvillohej stërvitja "Kavaja-86", ku Razija si maturante ishte pjesë e kësaj stërvitjeje.

Kolonel Razije Mehmeti, Shefe e Departamentit të Strategjisë dhe Studimeve të Avancuara në Kolegjin e Mbrojtjes dhe Sigurisë në FA

NJË YLL MË TEPËR PËR NJË USHTARAK DO TË THOTË, NJË HAP MË TEJ NË SHTEGUN E NISUR, POR QË TASHMË AI SHTEG ËSHTË NJË RRUGË E GJERË, E BUKUR, E PËRSHKRUAR ME BASHKUDHËTARËT E VËSHTIRËSIVE, SAKRIFICAVE, BASHKUDHËTARËT NËN UNIFORMË, PJESËTARË TË NJË FAMILJE TË MADHE ASHTU SIÇ VETËM USHTARAKËT E FORCAVE TË ARMATOSURA DINË TË NDËRTOJNË.

Toga ku ajo merrte pjesë në këtë stërvitje dhe ku ajo ishte përgjegjëse, spikati me korrektesinë dhe angazhimin maksimal për realizimin me sukses të detyrës që iu ishte besuar. Në përfundim të stërvitjes, Razija u dekorua nga Kuvendi Popullor i kohës për arritje të shkëlqyera. "Ky ishte pikërisht momenti që më bëri të vendosja përfundimisht për degën që do të nisja, duke realizuar edhe ëndrrën për të vazhduar Shkollën e Bashkuar të Oficerëve".

Dhe në shtator të vitit 1986 Razija do ta gjente veten nën uniformë, në auditorët e shkollës ushtarake në Fakultetin Gjitharmësh, dega Këmbësori.

Studimet në Shkollën e Lartë të Bashkuar të Oficerëve ishte një sfidë më vete. Përballja me rregullin dhe disiplinën, mbajtja e uniformës, largësia nga familja, zgjimet herët në mëngjes,

alarmet ditën dhe natën, rreshtimet etj., si dhe çdo detaj tjetër i jetës studentore, ishin një sfidë e përditshme. Gjatë katër viteve të shkollës ushtarake, teksa hulumtojmë për të sjellë portretin e kolonel Razije Mehmetit në faqet e shtypit ushtarak, mësojmë se, krahas vajzave të tjera, Razija shpalosi vlerat më të mira të karakterit dhe personalitetit të një studenti ushtarak. Ajo ishte krah shoqeve të klasës, 1986-1990, të cilat ishin gjithmonë mbështetje për njëra-tjetrën, si Moza nga Gjirokastra, Violeta nga Fushë-Arrzi, Majlinda nga Kruja, Arta nga Shkodra, Leti nga Vlora, Majlinda nga Tirana, Bona nga Tropoja, Nora nga Rresheni dhe Shorja nga Bajza e Kastratit etj. Kolonelja kujton edhe pedagogun kujdestar Koco Babliku, "që gjithmonë i këshillonte si prind",

● Kolonel Razije Mehmeti ka 37 vite si ushtarake aktive nën uniformë, me një jetë të mbushur me gëzime e shqetësime, me pengesa dhe përpjekje për t'i kapërcyer ato, detyra funksionale nga më të ndryshmet, por të realizuara të gjitha me sukses.

si dhe pedagogun e taktikës Kristo Rrapo, në stërvitjet e panumërta të vështira që ato zhvillorin ditën dhe natën.

37 vite si ushtarake aktive nën uniformë

"Në shtator të vitit 1990 diplomohem dhe emërohem Instruktor në Shkollën e Lirë Ushtarake Kavajë", - thotë kolonel Razija. "Më kujtohet dita e parë që u paraqita në punë, me sikletin se si do të prezantohesha...sapo futem në derën e repartit po me priste një oficer në moshë (Kaliro Papa). Impresioni që pata nga takimi ishte shumë mbresëlënëse, pasi që në fillimi nisi të më tregonte për punën, se si kishin arritur deri aty, vështirësitë që kishin patur dhe se në çdo moment do të më mbështetnin për çdo nevojë". Dhe kështu filloi karriera ushtarake me vështirësitë e veta, duke njohur kolegët, eprorët dhe vartësit, duke marrë përsipër detyrat dhe urdhrat e parë.

Ishte koha e ndryshimeve të mëdha të sistemit dhe zhvillimeve demokratike në vend, ku dhe femrat ushtarake si pjesë e Forcave të Armatosura do të ndjenin ndryshimet rrënjësore me reforma dhe ristrukturime të reja. Reformimi i FA-së do të fillonte nga themelet dhe shumë shpejt do të jepte efektet e veta, duke e bërë vendin tonë vend partner PFP dhe më pas anëtare të NATO-s.

Gjatë kësaj periudhe filluan dhe trajnime e stërvitje të ndryshme, duke u bërë pjesë aktive

e pandashme e këtyre zhvillimeve jetike me kontribute e suksese konkrete.

Pas plotësimimit me sukses të detyrave funksionale të ndryshme, me përgjegjësi në rritje do të vazhdonte dhe avancimi në gradë dhe karrierë nga grada “toger” deri në gradën “kolonel”, gradë që Razija mban edhe sot. Arritjet e deritanishme nuk kanë qenë një rrugë e shtruar dhe pa vështirësi. Shpeshherë ushtarakeve femra u është dashur që të përballen me mentalitete e kultura të ndryshme në shumë drejtime. Por çdo gjë është realizuar me mund dhe sakrificë, duke ndryshuar mentalitete, duke i ngjitur shkallët e karrierës një e nga një, duke konkurruar me vlerat dhe standardet që kërkonte koha, njëlloj si kolegët e tyre meshkuj.

37 vite si ushtarake aktive nën uniformë (33 vjet punë dhe 4 vjet Akademia ushtarake). “Nuk janë pak...një jetë e mbushur me gëzime e shqetësime, me pengesa dhe përpjekje për t’i kapërcyer ato”.

Detyra funksionale nga më të ndryshmet por të realizuara me sukses, duke filluar nga Instruktore e SHLU-së Kavajë, Komandant kompanie, Shefe e Sekretarisë Sekrete dhe Shifrante në BrK Kavajë dhe Shijak. Më pas për shkak të ndryshimeve dhe reformave në FA në vitin 2001, Razija filloi punën në Komandën e Forcës Detare si shefe Protokolli dhe Sekretarie, duke vijuar njëkohësisht trajnimet dhe kualifikimet për përparimet në gradë. Më pas vazhdoi detyrën si Shefe e Degës Zbulimit në komandën e FD dhe më pas Shefe e Sektorit të Organizimit në Forcën e Bashkuar, duke vijuar më pas Drejtore e Menaxhimin të Burimeve Njerëzore në MM, Shefe e Personel-Organizimit në FD, Atashe Ushtarak rezident në Turqi dhe jo rezident në Hungari, Rumani dhe Bullgari, Shefe e Departamentit të Strategjisë dhe Historisë në AM, Shefe e Arsimimit, Stërvitjes dhe Kurrikulave në KDS-së, Drejtore e Bashkëpunimit Civilo-Ushtarak në SHPFA.

Në vitin 2021-2022 ka marrë pjesë një vit në misionin e NATO-s KFOR në Kosovë dhe pas përfundimit të misionit vazhdon detyrën si Shefe e Departamentit të Strategjisë dhe Studimeve të Avancuara në Kolegjin e Mbrojtjes dhe Sigurisë në FA.

“Nga detyrat më mbresëlënëse dhe që ka lënë gjurmë në karrierën time është si Atashe Ushtarak dhe misioni në KFOR Kosovë”, - thotë kolonel Razija, teksa na tregon mbi përmbushjen me sukses

të detyrës së përfaqësimit të FA-së jashtë vendit.

Atashe në katër shtete, e para atashe ushtarake femër e FA-së

Në vitin 2014-2017, kolonel Razije Mehmeti u caktua me detyrë Atashe Ushtarak rezident në

Turqi dhe jo rezident në Bullgari, Hungari dhe Rumani. “Jam ndjerë shumë e vlerësuar që për herë të parë, si një femër ushtarake e Forcave të Armatosura, mbajta titullin Atashe Ushtarak, duke përfaqësuar vendin tonë në katër shtete”, - thotë kolonel Razija. “Nuk ishte e lehtë të futeshe në

rrugën e diplomacisë ushtarake. Diplomacia, që ndryshe quhet dhe ‘arti i marrëveshjes’, është mirëmbajtja e marrëdhënieve në mes shteteve, nëpërmjet marrëveshjeve si dhe metodave të zbatuara”, - specifikon ajo.

Një Atashe është një zyrtar nën autoritetin e një Ambasadori apo kreu tjetër të një misioni diplomatik, i cili shërben si diplomat apo si anëtar i personelit ndihmës. Atasheu Ushtarak vepron si një këshilltar ushtarak i sigurisë dhe mbrojtjes si dhe një koordinator në fushën e bashkëpunimit ushtarak për titullarin dhe stafin e përfaqësues të ambasadës. Gjatë kësaj periudhe shërbimi kolonel Mehmeti ka përcjellë vlerat më të mira kulturore artistike e ushtarake të vendit tonë, sidomos edhe ku në bashkëpunim me studentët ushtarakë shqiptarë dhe stafin e Ambasadës kanë organizuar pritje dhe ceremoni të ndryshme si p.sh: Dita e Forcave të Armatosura, Festat e nëntorit, Festa e Vitit të Ri, duke ftuar përfaqësues të ndryshëm të ambasadave dhe korpusit të Atasheve Ushtarakë në Turqi (AMAC Group).

“Gjithmonë jam ndjerë krenare me studentët tanë ushtarakë që studiojnë në Turqi, pasi renditeshin gjithmonë të parët në rezultatet e arritura krahasuar me studentët e vendeve të tjera”, - thotë kolonelja.

Nga DCOS SPT në HQ KFOR në Përfaqësues i Lartë Ushtarak Kombëtar (SNR) në KFOR

Në nëntor 2021 - nëntor 2022, kolonel Razija ka marrë pjesë në misionin e NATO-s, KFOR, Kosovë, me detyrë si “Zëvendës Shef Shtabi për mbështetjen” DCOS SPT, në HQ KFOR Prishtinë. Misioni i saj ishte të planifikonte, koordinonte dhe ofronte mbështetje me personel, logjistikë, inxhinier, EOD, komunikim dhe mbështetje shëndetësore për komandën e KFOR-it dhe n/repartet e saj në vijim të përmbushjes së misionit në Zonën e Operacionit.

Gjatë gjithë periudhës së misionit janë zbatuar në mënyrë rigoroze të gjitha detyrat e përcaktuara, ku kolonelja ka marrë dhe vlerësimet maksimale “Shkëlqyer” nga eprorët e saj të misionit si Komandanti i KFOR-it dhe Shefi i Shtabit i KFOR-it. Përveç detyrës DCOS SPT, kolonela Razija ka mbajtur dhe pozicionin e Përfaqësuesit të Lartë Ushtarak Kombëtar (SNR) në KFOR. Gjatë kësaj periudhe puna e të gjithë ushtarakëve shqiptarë në KFOR është vlerësuar me superlativë, duke marrë dhe medaljet përkatëse.

Pjesë e karrierës ushtarake kanë qenë dhe kualifikimet dhe trajnimet e ndryshme të kryera brenda dhe jashtë vendit: KTHOSH pranë AM “Spiro Moisiu” viti 2003; KKSHP viti 2007-2008; KLOviti 2010- 2011.

Në vitin 2012 ka mbrojtur Master shkencor Ekzekutiv me temë: “Roli dhe veprimtaria e Qendrës Ndërinstitucionale Detare” e në vitin 2021 ka zhvilluar Kursin e Lartë të Sigurisë dhe Mbrojtjes në AM.

Po gjatë kësaj periudhe ka kryer dhe trajnime afatshkurtra jashtë vendit si RACVIAC, Kroaci, Bosnje-Hercegovinë, Turqi etj. Po kështu ka marrë pjesë në disa trajnime në bashkëpunim me UN për barazinë gjinore në FARSH “Gruaja Paqja dhe Siguria”.

Kudo ku ka shkuar si përfaqësuese e FARSH, në kurse, seminare, vizita familjarizuese apo takime zyrtare me ushtarakë dhe civilë të huaj, kolonel Razije Mehmeti ka marrë vlerësime pozitive, duke përcjellë mbrojtjen e vlerave tona në interes të mirëkuptimit dhe paqes.

Në vitin 2009 nga Kryetari i Bashkisë Durrës i është dhënë Titulli “Nderi i Punës”, me motivacionin “Për vlera të larta profesionale, intelektuale në shërbim të vendit dhe komunitetit, krahas kolegeve të tjera femra në fushën civile.

GJENERAL (R) PIRO AHMETAJ

Mësime nga Ukraina: "7 kapacitetet kritike për fatin e luftërave të ardhshme"

Më 22 shkurt 2022, bota u zgjua e shokuar nga riciklimi i luftës neonazite, e ndërmarrë nga Rusia "Putiniste" për të pushtuar tërësinë territoriale të një vendi sovran (Ukrainës).

Që në krye të herës është nënvizuar, por rreth 19 muaj luftime, konfirmuan se agresioni ushtarak i Rusisë "Putiniste", nuk ishte vetëm kundër sovranitetit të Ukrainës por edhe: "kërcënim serioz ndaj rendit global të sigurisë si dhe ndaj interesave dhe vlerave transatlantike (USA/UN/NATO/BE/UK)".

Paraprakisht, po ri-sjell "6 Betejat e Humbura" përgjatë 1 vit e 7 muaj luftime të përgjakshme në Ukrainë:

- Kurrsesi nuk e pushtoi Ukrainën por është struktur e rraskapitur në transhetë e Donbaskut, Zaporizhia, Oblast, Klishchiivka, Bakhmut, etj.
- Humbi betejën për ta minuar, ndërsa përkundër e forcoi kohezionin mes vendeve të NATO-s dhe marrëdhëniet transatlantike (USA/BE).
- Humbi edhe për t'i tronditur rendin dhe mekanizmat e sigurisë globale dhe po diskretitohet në KS/OKB. Mbas 19 muajsh, vetëm soji i Kim-Jong-ut dhe 3/4 të ngjashmit e tij pranojnë t'i japin dorën Putinit!
- Nuk arriti të tërheqë Pekinin në një aventurë gjeostrategjike, për të hapur një fronti të ri luftime ndaj Tajvanit.
- Gjithsesi dështoi për të ndezur fitilat e luftës në Ballkan, duke frymëzuar Beogradin Zyrtar: "deri me agresion ushtarak ndaj sovranitetit të Kosovës si dhe prezencës së NATO/KFOR.
- Me gjithë vetë-izolimim stalinist, ka humbur betejën për të mbajtur kohezionin dhe krenarinë e kombit rus.

Në përmbledhje: "dështimi në 6 betejat e sipërpërmendura", shënojnë vetëm fillimin e humbjes turpëruese të luftës si dhe diskretimit gjeopolitik, që pret Rusinë "Putiniste".

Së dyti: Në vend të parathënies, kam përzgjedhur mesazhin-epitaf të ish-Presidentit të SHBA-ve, Kennedy, i cili plot 60 vjet më parë (1963) në hapje të Konferencës së parë të Sigurisë së Mynihut (MSC) shprehej: "Ti hedhim sytë përtej rreziqeve të së sotmes, te shpresat e së nesërme".

Parë kështu, ndërsa fundi i luftës në Ukrainë mbetet çështje kohe, institucionet, Universitetet/Akademitë/Kolegjet Ushtarake, institutet, qendrat studimore, strategjistët/kolegët e fushës së sigurisë dhe të mbrojtjes në Washington, Bruksel dhe 31 kryeqytetet e vendeve të NATO-s, etj., janë duke mirë-peshuar mësimet e nxjerra nga fushëbetetja, jo vetëm për Ukrainën, në mënyrë që përtej kësaj lufte t'i mirë adresojnë ato në transformimin sistemit të sigurisë dhe më posaçërisht në modernizimin e kapaciteteve ushtarake (armatimit, infrastrukturave, personelit dhe rregullave të angazhimit).

Në vijim po paraqes shtatë kapacitetet kritike që do të përcaktojnë fatet e luftërave, ndoshta përtej 50 viteve që vijnë:

1. Kapacitete të Luftës Hibride: Rëndësia e strategjisë, taktikave dhe kapaciteteve të mbrojtjes

nga kërcënimet hibride qëndron në aftësinë për të shfrytëzuar dobësitë e kundërshtarit dhe për të prishur proceset e tyre vendimmarrëse, duke lejuar përfundimisht një qasje më të shkathët për arritjen e qëllimeve strategjike, në fund të fundit për të mposhtur kundërshtarit dhe demoralizuar aleatët e tij. Sulmet kibernetike marrin përparësi, pasi mund të paralizojnë infrastrukturën kritike, të prishin komunikimet dhe të depërtojnë në sistemet e armikut. Ndërsa fushatat e dezinformimit mbjellin përçarje, manipulojnë opinionin publik dhe gërryjnë besimin tek institucionet, presionet apo sanksionet ekonomike dhe kufizimet tregtare, po ashtu imponojnë vështirësi që minojnë vendosmërinë e kundërshtarit.

2. Kapacitete të luftës së informacionit, synojnë mbrojtjen e hapësirës informative dhe përfshijnë një sërë masash proaktive të domosdoshme për të mbrojtur e zhvilluar kapacitetet e një vendi të përfshirë në luftë. Lufta e Informacionit mbështetet në tre shtylla kryesore: siguria kibernetike, që përfshin mbrojtjen e të dhënave, të infrastrukturës kritike dhe rrjeteve qeveritare nga hakerat dhe aktorët e tjerë me qëllime armiqësore; masat dhe kapacitetet kundër dezinformimit për të ndaluar përhapjen e informacionit të rremë ose mashtrues; rritja e qëndrueshmërisë publike për të vlerësuar në mënyrë kritike informacionin që ata gjejnë në internet. Pra në thelb, lufta e Informacionit është një qasje proaktive për të mbrojtur sferën tonë dixhitale si dhe besimin te vlerat demokratike.

3. Kapacitete kundër Avionëve pa Pilotë (dronëve ose UAV-në gjuhën e NATO-s): Masat kundër UAV-ve janë strategji dhe teknologji moderne dhe kapacitete thelbësore të domosdoshme për luftën kundër dronëve, të cilat përfshijnë sisteme të avancuara të radarëve, bllokues të

frequencave të radios dhe raketa anti-dronë.

Për me tepër, zhvillimi i kapaciteteve efektive kundër UAV-ve kërkon një qasje gjithëpërfshirëse mbrojtëse dhe sulmuese me teknologji të avancuar, bashkëpunim ndërkombëtar dhe ndërgjegjësim publik.

5. Kapacitete për Luftën Urbane përfshin zhvillimin, e strategjive, kapaciteteve dhe aftësi operacionale të përditësuara për sfidat unike të luftimit në mjediset urbane. Ndërsa kështu, mbetet thelbësore që: trupat duhet t'i nënshtrohen një trajnimi gjithëpërfshirës që përfshin luftime nga afër, pastrimin e ndërtesave dhe kontrollin e popullatës. Kjo përfshin përmirësimin e aftësive të qitjes dhe përdorimit të teknologjisë si p.sh syzet e shikimit natën, etj.; lufta urbane kërkon taktika të adaptueshme ndaj forcave armiqësore të fshehura midis civilëve. Armët jo vdekjeprurëse si gaz lotsjellës dhe plumba gome duhet të përdoren me precizion dhe maturi për të ruajtur jetën e kalimtarëve të pafajshëm.

3. Kapacitete të Mbledhjes së Inteligjencës. Këto kapacitete përfshijnë investimin në kapacitetet e avancuara të grumbullimit të informacionit në fusha të shumta, duke përfshirë imazhet satelitore, inteligjencën e sinjaleve (SIGINT) dhe inteligjencën me burim të hapur (OSINT).

4. Kapacitete të Lëvizshmërisë Strategjike: Mbetet një koncept kritik në strategjitë ushtarake dhe të menaxhimit të krizave, që synon të sigurojë një përgjigje të shpejtë dhe efektive ndaj kërcënimeve dhe emergjencave të paparashikuara. Ajo përfshin investimin në aftësinë për të lëvizur me shpejtësi trupat, pajisjet dhe burimet e mbrojtjes.

Nga ana tjetër, këto kapacitete luftimi "imponojnë" zhvillimin e forcave të reagimit të

shpejtë, të cilat kanë si mision për t'iu përgjigjur "në kohë reale" krizave. Këto forca mund të vendosen për të menaxhuar situata të ndryshme, nga fatkeqësitë natyrore deri te kërcënimet e integritetit territorial dhe interesave kombëtare. Për të arritur lëvizshmërinë strategjike, bëhen investime në infrastrukturën e transportit, si avionë me dislokim të shpejtë, anije dhe personel të trajnuar mirë.

5. Kapacitete të Mbrojtjes Civile: Mbrojtja e civilëve në konfliktet modernë po merr një fokus vendimtar. Kjo është e rëndësishme veçanërisht sot, kur bota bëhet gjithmonë e më e lidhur, dhe media ka një vëmendje të shtuar se çfarë ndodh me njerëzit e zakonshëm në konfliktet e armatosura.

Kjo mbrojtje përfshin masa, si krijimi i zonave të sigurta për civilët, ofrimi i ndihmës humanitare dhe ndëshkimi i atyre që dëmtojnë qëllimisht jo-luftëtarët. Ideja është të kufizohen dëmet e shkaktuara nga konfliktet dhe të parandalohet humbjen e jetëve të pafajshme.

Konkluzione: Mësimet e nxjerra nga lufta "jo vetëm për Ukrainën" demonstrojnë domosdoshmërinë për zhvillimin e "shtatë kapacitetet thelbësore për fatet e luftërave të ardhshme", krahas atyre konvencionale. Këto kapacitete do të shërbejnë edhe si "shportë kapacitetesh" për t'u përzgjedhur nga NATO. Prandaj këto kapacitete, NATO i merr nga vendet (ose force goals) dhe që të gjitha së bashku përbëjnë fuqinë ushtarake të planëzuar në Konceptin Strategjik të Aleancës, që u miratua në Samitin e Lituaniës, në korrik 2023.

Së treti, si edhe në disa dhjetëra vlerësime strategjike, nga kapaciteti i ekspertit për çështjet e SK, Rajonit dhe NATO-s, do t'i këshilloja faktorët me peshë politike të Tiranës dhe Prishtinës Zyrtare që: "humbja e luftës, kolapsi ekonomik dhe diskreditimi ndërkombëtar që e pret Rusinë "Putiniste" si dhe mësimet e nxjerra nga Lufta "jo vetëm për Ukrainën", mbeten rrethana (por jo dhurata) të favorshme gjeopolitike në dobi të faktorizimit edhe me tej të RSH-së në tavolinat e vendimmarrjeve të mëdha (SHBA/NATO) si dhe për të mbrojtur dhe zhvilluar interesat mbarëkombëtare në Rajon, Mesdhe, etj."

Po ashtu do këshilloja aktorët shtetërorë të RSH-së dhe të Kosovës (2 Shtete sovraane të 1 Kombi të vetëm) që, përtej kësaj lufte të konfirmojnë angazhimin afatgjatë dhe vendosmërinë konstante për: "transformimin e sistemit të mbrojtjes mbarëkombëtare; modernizimi i kapaciteteve; përmirësimin e aftësive operacionale dhe kulturës së bashkëpunimit mes strukturave shtetërore, në interes të sigurisë së jetës, pronës dhe mirëqenies së qytetarëve; forcimin e besimit në vlerat euroatlantike; mbrojtjen e interesave kombëtare si dhe përmbushjen e detyrimeve në NATO!"

Me këtë rast, do doja të përcillja publikisht edhe një mesazh për politikëbërësit: "përkushtimi, përlësia fisnike, sakrificat sublime dhe përgjegjshmëria e spikatur e ushtarakëve, policisë, inteligjencës, mjekëve, infermierëve, personelit të emergjencave civile, etj., meritojnë të trajtohen me dinjitet".

PËRSHTATI: MIMOZA GOLIKJA

Stoltenberg në takimin me kryeministren e Letonisë në selinë e NATO-s: Nuk ka asnjë shenjë se objektivat e Putinit kanë ndryshuar

Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg priti kryeministren e re letoneze, Evika Silina, në selinë e NATO-s, më 27 shtator 2023, për të diskutuar luftën e Rusisë kundër Ukrainës dhe për të ndjekur vendimet e marra në Samitin e fundit të NATO-s në Vilnius.

Stoltenberg falënderoi kryeministren Silina për kontributet e Letonisë në Aleancë, duke përfshirë udhëheqjen e fortë të vendit në shpenzimet e mbrojtjes, dislokimet në misionet në Kosovë dhe Irak, si dhe mbështetjen e konsiderueshme politike dhe ushtarake të ofruar për Ukrainën. Letonia gjithashtu pret një grup betejë të udhëhequr nga Kanadaja, duke forcuar parandalimin dhe mbrojtjen e NATO-s në krahun lindor të Aleancës.

Sekretari i Përgjithshëm përshëndeti përparimin e qëndrueshëm të bërë nga kundëroftensiva e Ukrainës, në të cilën forcat ukrainase kanë kaluar vijën e parë të mbrojtjes së Rusisë dhe tani po i shkaktojnë dëme të rënda flotës ruse të Detit të Zi. Megjithatë, ai paralajmëroi se “ne nuk shohim asnjë shenjë se objektivat e Putinit kanë ndryshuar” dhe ripohoi se lufta e agresionit të Rusisë kundër Ukrainës mbetet kërcënimi më i madh për sigurinë tonë në dekada. Nisur nga kjo, ai mirëpriti kontributet e rëndësishme nga aleatët e NATO-s, të cilat po rrisin aftësinë e Ukrainës për të shtyrë forcat ruse, duke përfshirë mbërritjen e tankeve të parë amerikane “Abrams” në Ukrainë.

Letonia dhe aleatët, kontribute të rëndësishme në Ukrainë

Pas takimit, Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg dhe kryeministria e Letonisë, Evika Silina mbajtën një deklaratë për shtypin ku, Stoltenberg falënderoi kryeministren letoneze në vizitën e parë të saj jashtë vendit si Kryeministre e Letonisë në selinë e NATO-s. Duke e uruar për emërimin e saj në detyrën e re, Sekretari i Përgjithshëm e falënderoi atë për angazhimin në NATO dhe për vendin e saj, Letoninë, si një aleat shumë i vlerësuar i NATO-s, në investimet në mbrojtje në shpenzimet 2% të PBB-së në mbrojtje, por edhe në operacionet e NATO-s. “Ju kontribuoni në operacionet tona në Kosovë dhe Irak dhe jepni shembull në investimet në mbrojtje, duke shpenzuar tashmë më shumë se 2% të PBB-së në mbrojtje. Ju prisni grupin e betejës të udhëhequr nga Kanadaja, duke forcuar parandalimin dhe mbrojtjen tonë në krahun lindor të NATO-s”.

Letonia është gjithashtu një nga mbështetësit më të fortë të Ukrainës, duke i ofruar Kievit mbështetje ushtarake dhe trajnimin e ushtarëve ukrainas. Në përgjigje të luftës së Rusisë, NATO ka rritur praninë e saj nga Baltiku në Detin e Zi. E ndërsa në ajër, avionët italianë dhe spanjollë mbajnë qiellin e Letonisë të sigurt.

“Në tokë, ne po rrisim praninë tonë, me Kanadanë që planifikon të dyfishojë numrin e trupave të saj në Letoni. Dhe në det, rreth 30 anije luftarake sapo përfunduan stërvitjen në brigjet veriore, në brigjet e Letonisë, një nga stërvitjet tona më të mëdha në rajon, që është testimi i luftës detare të nivelit të lartë. Kjo dërgon një mesazh të qartë të vigjilencës së NATO-s”, - tha Jens Stoltenberg.

Ai informoi më tej mediat lidhur me takimin me kryeministren letoneze Silina mbi trajtimin e luftës të Rusisë në Ukrainë dhe përparimin që po bëjnë ukrainasit. “Sot në takimin tonë, ne trajtuam luftën e Rusisë kundër Ukrainës. Kundëroftensiva e Ukrainës vazhdon të bëjë përparim të qëndrueshëm. Në disa zona, forcat ukrainase kanë kaluar para mbrojtjes së Rusisë, por ne nuk shohim asnjë shenjë se objektivat e Putinit kanë ndryshuar. Pra, mënyra më e mirë për paqen e qëndrueshme është të shtojmë mbështetjen tonë për Ukrainën”, - u shpreh Sekretari i Përgjithshëm.

Ai tha se mirëpret kontributet e rëndësishme që aleatët e NATO-s po japin, përfshirë tanket e para të betejës amerikane “Abrams” që kanë mbërritur në Ukrainë. “Rritja e kapacitetit të Ukrainës për të zbrapsur forcat ruse, lufta e agresionit të Rusisë kundër Ukrainës është kërcënimi më i madh për sigurinë tonë në dekada”, - tha Stoltenberg. Duke sjellë edhe njëherë në vëmendje vendimet e Samitit të NATO-s në Vilnius, ai tha se aleatët ndërmorën hapa të rëndësishëm për t'i mbajtur vendet e tyre të sigurta. “Ne ramë dakord për planet më të fuqishme të mbrojtjes rajonale që nga Lufta e Ftohtë, mbështetur nga 300,000 trupa në gatishmëri më të lartë dhe fuqi të konsiderueshme ajrore dhe detare. NATO është gati të mbrojë çdo pëllëmbë të territorit aleat dhe e di që Letonia do të vazhdojë të luajë rolin e saj për sigurinë tonë dhe të Ukrainës”, - tha në përfundim të deklaratës së tij Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s.

Mjedisi i ri i sigurisë dhe përfshirja e Letonisë në NATO

Menjëherë pas rifitimit të pavarësisë së Letonisë, filloi zhvillimi i sistemit të mbrojtjes letoneze dhe bashkëpunimi me Organizatën e Traktatit të Atlantikut të Veriut. Me krijimin e mjedisit të ri të sigurisë dhe situatës gjeopolitike, më 20 dhjetor 1991, NATO themeloi Këshillin e Bashkëpunimit të Atlantikut të Veriut (NACC) për të bashkëpunuar me partnerët e mundshëm. Letonia gjithashtu mori pjesë në sesionin e themelimit të NACC, duke u bërë kështu një shtet anëtar i forumit.

Në vitet në vijim, bashkëpunimi i Letonisë me NATO-n u bë edhe më intensiv. Në vitin 1994, Letonia u bashkua me programin “Partneriteti për Paqe”, i krijuar në të njëjtin vit, i cili dha mundësinë për të përfituar nga konsultimet e specialistëve civilë dhe ushtarakë

të NATO-s, mbështetjen e tyre dhe ndihmën praktike në zhvillimin e sistemit të mbrojtjes. Në vitin 1995, pjesëmarrja në programin “Partneriteti për Paqe” mundësoi gjithashtu Letoninë të përfshihej në Procesin e Planifikimit dhe Rishikimit të NATO-s, i cili, në vitet në vijim, lehtësoi përputhjen e Forcave të Armatosura Kombëtare letoneze me ato të shteteve anëtare të NATO-s.

Më 23-25 prill 1999, në takimin e nivelit të lartë të NATO-s në Uashington, SHBA, NATO i sugjeroi Letonisë dhe tetë shteteve të tjera candidate, (mes tyre edhe Shqipëria), që të përpunojnë një Plan Veprimi Anëtar (MAP) për pjesëmarrjen në NATO, duke pasqyruar të gjithë procesin dhe masat përgatitore, për pjesëmarrjen e tyre në NATO. MAP do t'i mundësonte shteteve të merrnin konsultime shtesë, mbështetje dhe ndihmë praktike nga shtetet anëtare të NATO-s. Më 21 nëntor 2002, në takimin e krerëve të shteteve të NATO-s në Pragë, Republika Çeke, Letonia dhe gjashtë shtete të tjera candidate u ftuan për t'u anëtarësuar në NATO. Kjo shënoi fillimin e fazës së fundit për Letoninë për t'u bërë një Shtet Anëtar i NATO-s, i cili u zhvillua më 29 mars 2004. Interesat parësore të Letonisë në lidhje me pjesëmarrjen e saj në NATO lidhen me faktin se Aleanca është një vend efektiv dhe një organizatë e aftë për të mbrojtur shtetet e saj anëtare dhe për të luftuar kundër kërcënimeve moderne dhe për t'u marrë me sfidat. Në ditët e sotme, kërcënimet kryesore për sigurinë e shteteve anëtare të aleancës janë terrorizmi, përhapja e armëve të shkatërrimit në masë, kërcënimet e krimeve kibernetike, si dhe formimi i situatave të krizave në rajone të ndryshme të botës. Edhe pse kërcënimet tradicionale nuk ka gjasa të ndodhin, një mundësi e tillë nuk përjashtohet kurrë.

Letonia, vendi baltik në procesin e transformimit të NATO-s

Kur Letonia arriti anëtarësimin e plotë në NATO në 2004, vendi baltik kishte një sistem ushtarak që funksiononte mirë dhe forca ushtarake të dislokuara në konfliktet e armatosura ndërkombëtare dhe ushtria e saj e mbrojtjes ishte një nga më modernet në Evropë. Deri në vitin 2004, pozita e ushtrisë letoneze dhe çështjet e saj ushtarake në shoqëri ishin përmirësuar ndjeshëm. Një shumicë e madhe e letonezëve e mbështetën fuqishëm anëtarësimin në NATO.

Gjatë procesit të transformimit të NATO-s, në kuadrin e të cilit forcat aleate janë përshtatur për të reaguar ndaj të gjitha llojeve të kërcënimeve, vendet anëtare të NATO-s kanë përcaktuar zhvillimin e Forcës së Reagimit të NATO-s si një nga prioritetet e tyre. Kjo Forcë konsiderohet si një masë efektive për sigurimin e mbrojtjes kolektive dhe trajtimin e sfidave moderne të sigurisë.

Letonia është përfshirë gjithashtu në procesin e transformimit të NATO-s, duke marrë pjesë në forcimin e kapaciteteve të NATO-s dhe operacioneve ndërkombëtare, si dhe në masat mbështetëse të sigurisë të zbatuara nga Aleanca. Në kuadrin e këtij procesi, Letonia ka arritur të formojë forca të armatosura profesionale që plotësojnë kërkesat moderne të sigurisë dhe janë në gjendje të marrin pjesë në masat e mbrojtjes kolektive dhe parandalimit të krizave.

Së bashku me transformimin e mjedisit të sigurisë ndërkombëtare, operacionet ndërkombëtare për stabilizimin e rajoneve që mund të paraqesin sfida të konsiderueshme për sigurinë e aleatëve janë bërë detyrat kryesore të NATO-s për ruajtjen e paqes. Që nga viti 1996, kur ushtarët letonezë morën pjesë për herë të parë në operacionin në Bosnje-Hercegovinë të menaxhuar nga NATO, Letonia është përfshirë në të gjitha operacionet e NATO-s në Ballkan, Irak dhe Afganistan. Në misionin ndërkombëtar në Afganistan të udhëhequr

nga NATO, Letonia mori pjesë me anë të kontingjentit të forcave të armatosura, ndërsa ekspertë civilë të Letonisë u përfshinë në procesin e rindërtimit dhe stabilizimit të Afganistanit. Pjesëmarrja në operacionet ndërkombëtare lejon testimin në praktikë të përputhshmërisë së Forcave të Armatosura Kombëtare letoneze me ato të vendeve të tjera anëtare dhe marrjen e përvojës së punës, e cila është e domosdoshme për ushtarët profesionistë. Ndërkohë, një përfshirje e tillë praktike e Letonisë në operacionet e udhëhequra nga NATO meriton rritjen e efektivitetit të operacioneve dhe maksimizimin e ndikimit politik të Letonisë në procesin e vendimmarrjes së NATO-s.

Forcat e Armatosura kombëtare letoneze kërkojnë të jenë të gatshme jo vetëm për të marrë pjesë në operacionet ndërkombëtare, por edhe për të pritur forcat e NATO-s në territorin e Letonisë. Për të marrë ndihmën e nevojshme të huaj në rast kërcënimi për shtetin ose fatkeqësi natyrore, Letonia si vend pritës vazhdon të përpunojë sistemin e mbështetjes për forcat e huaja të armatosura dhe për këtë arsye zhvillon aftësitë e nevojshme. Një bashkëpunim i tillë ndërmjet Letonisë dhe NATO-s i shoqëruar me një kombinim të aftësive të nevojshme shërben si një bazë e mirë për sigurinë dhe mbrojtjen e vendit.

Nga ana tjetër patrulla në hapësirën ajrore të Letonisë dhe shteteve të tjera baltike ishte një nga faktorët e parë praktik dhe të dukshëm që rriti sigurinë pas pranimit në NATO. Operacionet e patrullimit ajror shërbejnë gjithashtu si një dëshmi e drejtpërdrejtë për gatishmërinë e vendeve të tjera anëtare të NATO-s për të ofruar mbështetjen e tyre për Letoninë, sepse vendet aplikojnë për operacionin në baza vullnetare. Procedura e rotacionit të patrullës sigurohet nga vendet anëtare të NATO-s dhe fusha ajrore në Siauliai, Lituani, përdoret si bazë ajrore për avionët e tyre. Gradualisht, shtetet baltike marrin përsipër një përgjegjësi më të madhe për zbatimin e operacionit, duke siguruar kështu kapacitete edhe më të mëdha mbështetëse si vende pritëse. Prandaj, Letonia ka ndërtuar Qendrën e Operacioneve Ajrore dhe vazhdon zhvillimin e infrastrukturës në aeroportin ushtarak Lielvarde.

Rrjedhimisht, Letonia ka mundësinë të marrë pjesë në projektet e përbashkëta të NATO-s ku aleatët bashkohen për të siguruar një kapacitet të caktuar duke siguruar përdorimin më racional të burimeve financiare dhe njerëzore. Letonia ka marrë pjesë gjithëpërfshirëse në procesin e vendimmarrjes dhe konsultimit të NATO-s që siguron përfaqësimin e interesave të Letonisë në strukturat e NATO-s, si dhe në procesin e vendimmarrjes. Për të siguruar një mbrojtje të plotë të interesave të Letonisë, përfaqësues nga Ministria e Mbrojtjes, Ministria e Punëve të Jashtme, Forcat e Armatosura Kombëtare Letoneze dhe institucione të tjera punojnë në përfaqësimin e NATO-s. Së bashku me aleatët e tjerë, Letonia vazhdon të zhvillojë bashkëpunimin e saj me partnerët e NATO-s. Letonia është e interesuar për shtetet partnere të fuqishme dhe është e gatshme të kontribuojë, duke ofruar ndihmën e saj dhe duke shkëmbyer përvojën në reformat e sektorit të sigurisë dhe forcimin e sistemit të mbrojtjes. Duke transferuar përvojën e saj që nga viti 2004, Letonia ka krijuar bashkëpunim me Ukrainën, Moldavinë, Kaukazin e Jugut, Azinë Qendrore dhe shtetet e Ballkanit. Nga korriku 2011 deri në korrik 2012, Letonia përmbush funksionet e një bashkë-kryesimi të Komitetit të Mospërhapjes së NATO-s, juridiksioni i të cilit mbulon çështjet mbi mospërhapjen e armëve të shkatërrimit në masë.

66 vjet Shërbimi Hidrografik Shqiptar...

Më 25 shtator 2023, kujtuam me respekt dhe përlulje personelin e parë të Shërbimit Hidrografik Shqiptar, si ndër më të kualifikuarit e arsimuarit të Flotës-Luftarake Detare të asaj kohe, të cilët më 25 shtator të vitit 1957, plot 66 vjet më parë, krijuan Shërbimin Hidrografik Shqiptar, si një domosdoshmëri për sigurimin hidrolundrimor të anijeve brenda ujërave tona territoriale:

- Komandantin, Kapiten i Rangut II, Arqile PAPHIMITRI,
- Kapiten i Rangut III, Kiço LATI, zëvendëskomandant,
- Shefin e Seksionit të Hidrografisë, Kapiten i Rangut III Mersin SHQYPI
- Shefin e sinjalistikës detare (fenerëve), Kapiten Teufik DIGLI
- Shefin e Sinoptikës, Kapiten Seit BERISHA.

Natyrisht gjurmë të këtij shërbimi gjejmë dhe më parë, që në vitet 1878-1890, kur specialistë të Perandorisë Austro-Hungareze përpunuan hartat e para të vendit, të cilat u përmirësuan nga specialistë italianë në vitet 1938-1941. Gjithashtu ata vendosën disa faro-fenerë në pozicionet kryesore të bregdetit shqiptar.

Në këtë ditë përulemi me respekt para ish-komandantëve, hidrografëve, gjeodetëve, kartografëve, specialistëve të sigurisë hidrolundrimore dhe efektivave të mjeteve lundruese, Atyre që kanë shërbyer dhe atyre që vazhdojnë të shërbejnë: duhet të ndjeheni krenarë për punën dhe veprën tuaj në vite për realizimin e misionit dhe detyrave dhe gjithçka tjetër e ndërtaur nga profesionalizmi në funksion të sigurisë për jetën e lundëtarëve dhe sigurisë hidrolundrimore në bregdetin Shqiptar.

Gjatë kësaj periudhe, specialistët Hidrografë të SHHSH, bazuar nga të dhënat e matjeve batimerike të bëra me partnerët tanë ndërkombëtarë, në bashkëpunim me specialistë të IGJIU-së, u prodhuan hartat e para "Paper charts", për qëllime lundrimore. Për herë të parë në procesin e prodhimit të këtyre hartave u aplikuan standardet ndërkombëtare të Organizatës Ndërkombëtare Hidrografike (IHO-s). Kjo është dëshmi e rritjes së vetëdijes për rëndësinë që ka vetë Hidrografia dhe hartografimi detar, kontributin e saj në menaxhimin e duhur të "ekonomisë blu" si dhe varësisë njerëzore ndaj këtij ambienti që është vazhdimisht çdo ditë e në rritje.

Hidrografia dhe hartografimi detar, tashmë konsiderohen nga ne, si elementë thelbësorë në zhvillimin e infrastrukturës kombëtare për detin, kjo infrastrukturë përfshin, jo vetëm portet e transportin detar, por edhe shfrytëzimin e resurseve (pasurive mbi/nën detare) si dhe mbrojtjen e jetës njerëzore, mjedisit e ekologjisë detare.

Projekti i përbashkët me Shërbimin Hidrografik Norvegjez (ALNO-HIP), i cili u realizua me sukses sipas një plani të mirë-detajuar, ku në themel të tij kishte zhvillimin e një politike kombëtare detare për Hidrografinë dhe Hartografimin, kërkoi që krahas njohurive esenciale të karakteristikave

gjeografike, gjeologjike, gjeofizike të shtratit të detit, të bregdetit, grumbullimin e të dhënave të mjaftueshme për rrymat detare, baticë-zbaticat e fenomenet e tjera detare, deri në përpunimin përfundimtar të këtyre të dhënave, të realizonte edhe përshtatjen e teknologjisë ekzistuese me teknologjinë moderne bashkëkohore, apo përzgjedhjen e personelit të duhur për specialitetin e hidrografisë.

Mbështetja e pakursyer e Komandës dhe Shtabit të Forcës Detare, bëri të mundur implementimin e këtij projekti, duke u prezantuar si partnerë seriozë në marrëdhënie dypalëshe me Shërbimin Hidrografik Norvegjez.

Disa realizime gjatë vitit 2023

Viti 2023, mund të quhet edhe viti i Shërbimit Hidrografik Shqiptar.

Pas anëtarësimit në Organizatën Ndërkombëtare të Hidrografisë (IHO), dhe në Organizatën Ndërkombëtare të Ndihmës në Lundrim (IALA), Shqipëria bëhet anëtare me të drejta të plota në Komisionin e detit Mesdhe dhe Detin e Zi (Mediterranean and Black Seas Hydrographic Commission - MBSHC). Tashmë jemi pjesë e vendimmarrjeve në rajonin tonë.

Të qenit pjesë si anëtarë me të drejta të plota në këto Organizata Ndërkombëtare dhe Komisione, i sjell vendit tonë një sërë përfitimesh si:

Anëtarësimi i Shqipërisë në IHO, e rreshton vendin tonë në krah të vendeve me standarde të larta në fushën e hidrografisë. Një shtet detar pa kapacitete hidrografike nuk ka një pozicion të favorshëm për të përfutur nga asetet dhe burimet e saj detare. Nëpërmjet anëtarësimit në IHO, vendi ynë krijon mundësinë e një zhvillimi të qëndrueshëm në fushën e hidrografisë, e cila ka ndikim në ekonominë e vendit.

Nëpërmjet anëtarësimit, personel nga Shërbimi

Hidrografik, ka përfutur shkollim (trajnim) falas për kryerjen e operacioneve të rilevimit, përdorimin e pajisjeve teknike. Organizata ofron shkollim falas edhe në drejtim të njohurive të veçanta siç është kartografia në funksion të prodhimit të hartave detare apo të delimitimit të kufijve detarë në kuadrin e Konventës së Kombeve të Bashkuara për Ligjin e Detit. IHO ndihmon shtetet që të rrisin aftësitë e tyre hidrografike ose të vendosin një aftësi të tillë aty ku nuk ekziston.

Shqipëria duhet të marrë një rol aktiv në këto organizata, për të qenë dhe përfutuese e projekteve, trajnimeve dhe financimeve të rëndësishme për ngritjen e kapaciteteve hidrografike.

Shërbimi Hidrografik Shqiptar dhe Forca Detare, në tërësi kanë një rol parësor në sigurimin e tregtisë detare. Produktet dhe shërbimet hidrografike si hartat, udhëzuesit e lundrimin, vjetarët dhe lista e fenerëve, janë të domosdoshëm për njohjen e mjedisit detar, kryerjen e lundrimeve të sigurta dhe zvogëlimin e mundësisë për fatkeqësi detare.

Anëtarësimi në një Organizatë Ndërkombëtare, i jep Shqipërisë mundësinë për të marrë pjesë në një forum tjetër ndërkombëtar. Megjithatë teknik, pjesëmarrja në këtë forum dhe bashkëpunimi teknik dy apo shumë-palësh, mund të shërbejë si një kanal komunikimi për thellimin e një bashkëpunimi politik. Anëtarësimi në IALA, do të bëjë të mundur që Shqipëria të operojë në fushën e sigurisë lundrimore në bazë të standardeve të përcaktuara dhe pranuar ndërkombëtarisht.

Komisioni Hidrografik i Detit Mesdhe dhe Detit të Zi, kryen një funksion mjaft të rëndësishëm, pasi aty diskutohen dhe merren vendime, që kanë të bëjnë me çështjet hidrografike në rajonin ku vendi ynë bën pjesë. Puna e këtij komisioni konsiston gjithashtu në nxitjen e gjetjes së zgjidhjeve në rastet e mosmarrëveshjeve mes vendeve anëtare në lidhje me kufijtë detarë dhe pasqyrimin e tyre në hartat detare (në nivel teknik), duke shmangur mbivendosjet dhe përcaktuar saktë zonat e përgjegjësisë. Puna e komisionit ndër të tjera konsiston në koordinimin rajonal mes vendeve anëtare për fushatat e matjeve batimerike, prodhimin e hartave detare, trajnimin dhe projektet e ngritjes së kapaciteteve.

Sigurimi i lundrimin efektiv dhe të pa rrezikshëm në hapësirën detare të Republikës së Shqipërisë, nëpërmjet mbajtjes të hartografuar të hapësirës detare dhe eficientës së sistemit faro-fener, mbeten sfidat tona për të ardhmen.

Prioritetet specifike të dedikuara të punës tonë në vazhdim do të jenë gjithashtu: Përpilimi dhe publikimi i hartave të reja detare (paper charts & elektronike) të bregdetit Shqiptar; Pajisja e bregdetit Shqiptar, me mjete dhe pajisje bashkëkohore të sigurisë hidrolundrimore si dhe instalimi i fenerëve të rinj detarë, duke përmirësuar ndjeshëm infrastrukturën e atyre ekzistuese; Ndjekja e konferencave dhe seminareve të organizuara nga Organizata Hidrografike Ndërkombëtare (International Hydrographic Organization (IHO), Organizata Ndërkombëtare e Ndihmës në Lundrim (International Hydrographic Organization (IALA) dhe nga Komisionet Hidrografike të Detit të Zi dhe Detit Mesdhe (Mediterranean and Black Seas Hydrographic Commission (MBSHC), nga ku Shërbimi Hidrografik Shqiptar mund të përfutur asistencë tekniko-operative dhe trajnime; Sigurimi i koordinimit të vazhdueshëm me IHO, IALA, pas anëtarësimit të vendit tonë me të drejta të plota në këto organizata si dhe me Komisionin për Detin Mesdhe dhe Detin e Zi, (Mediterranean and Black Seas Hydrographic Commission - MBSHC); Përcaktimi i qartë i bazës ligjore mbi të cilën funksionon Shërbimi Hidrografik Shqiptar, nisur pas anëtarësimit në IHO dhe IALA. Reformulimi i akteve ligjore për mënyrën e pagesës të taksës së sinjalistikës detare në favor të Shërbimit Hidrografik/Forca Detare, si institucioni ligjor dhe përgjegjës për krijimin, instalimin dhe mirëmbajtjen e sinjalistikës detare si dhe krijimi i bazës ligjore dhe përcaktimi i një liste çmimesh për shërbimet dhe punimet që ofrohen nga Shërbimi Hidrografik Shqiptar për palët e interesuara.

Në mënyrë të vazhdueshme nga ana jonë, përgatiten publikime dhe njoftime për lundëtarët, në bashkëpunim me IGJIU-në publikojmë harta detare, rrugëkalimet detare si dhe listat e faro-fenerëve me qëllim përmirësues dhe nevojave për një lundrim të sigurt.

*Komandanti i Shërbimit
Hidrografik Shqiptar,
kapiten i Rangut II Artan Malo
Për gazetën 'Ushtria', Shefqet Kercelli*

Mbi historikun e spitalit ushtarak qendror në Shqipëri

DR. ASLLAN ZEMANI

Kur Shqipëria ishte nën pushtimin e Perandorisë Osmane, shqiptarët nuk kishin shtet e si pasojë as Forca të Armatosura e për më tepër nuk diskutohej të kishin shërbim shëndetësor, spitalor dhe ushtarak të mëvetësuar.

Megjithatë në hapësirën mbarë shqiptare ishin bërë të njohur emrat e disa mjekëve ushtarakë, që shërbenin në forcat e armatosura osmane. Midis tyre ishte i përmendur doktor Ibrahim Temo nga Struga, e shumë mjekë të tjerë, të cilët nuk mundën të shërbenin në ushtrinë shqiptare, ushtri e cila u formua pas shpalljes së Pavarësisë së Shqipërisë, në nëntor të vitit 1912.

Shërbimi Shëndetësor është një dukuri shumë e re në skemën organizative të Ushtrisë Shqiptare të pas vitit 1912. Lidhur me këtë shërbim mjaft të domosdoshëm e jetik, në një nga dokumentet më të rëndësishme të vitit 1913, me titullin: "Rregullore e Përkohshme e Ministrisë së Luftës", Vlorë, më 22 prill 1913, jepej përbërja e kësaj Ministrie dhe e Shtabit Madhor (Shtabi Madhuer) të saj, ku përfshihet edhe "Shërbimi Shëndetësor".

Kjo strukturë, mes shumë të tjerave, nuk pati kohë të përvijohet e të vihet në jetë e plotësuar nga ana e Ministrisë së Luftës e Qeverisë së Përkohshme të Vlorës, për vetë mënyrën dhe shpejtësinë me të cilat u zhvilluan ngjarjet.

Në vitet njëzet-tridhjetë të Shekullit XX, me organizimet dhe zhvillimet që pati Ushtria dhe Fuqitë (Forcat) e Armatosura Shqiptare, ky shërbim erdhi duke u fuqizuar dhe përmirësuar cilësisht.

Pikërisht në përbërje të këtij shërbimi tashmë shfaqet edhe një "institucion" me vlera të veçanta, siç është "Spitali Ushtarak".

Njoftimet e para për ngritjen dhe ekzistencën e një spitali ushtarak i përkasin pikërisht këtyre viteve. Kështu e dhëna e parë, që bën fjalë dhe dëshmon ekzistencën e një spitali ushtarak, vjen nga gjysma e dytë e vitit 1924, më 17 qershor, ku në skemën organizative të Ushtrisë Shqiptare të Qeverisë së F. S. Nolit, për herë të parë përmendet krijimi i një "...Spitali Ushtarak me qendër në Tiranë". Kurse në vitin 1926, në organikën e përgjithshme të oficerëve të Ushtrisë, ku në mes të 151 oficerëve e aspirantëve dhe 23 intendentëve,

bënin pjesë edhe 5 mjekë ushtarakë.

Bazat e mirëfillta të mjekësisë ushtarake dhe të shërbimit spitalor ushtarak shqiptar, u hodhën në periudhën e viteve 1928-1938, kur u ndërmorën disa reformime për riorganizimin dhe përmirësimin e Forcave të Armatosura të Shqipërisë. Plot katër vite më vonë, më 24 qershor 1928 miratohet dhe hyn në fuqi "Ligji i parë organik i Ushtrisë dhe i Gjandarmërisë", sipas të cilit, duhej të ngriheshin "...nga një spital ushtarak në Tiranë dhe në garnizone të mëdhaja ...".

Garnizonet e mëdha nënkuptonin qendrat e grupeve ushtarake, që përfaqësonin njësitë më të mëdha për Ushtrinë Shqiptare të asaj kohe, të barabarta me një regjiment. Me anën e këtij ligji organik përcaktohej edhe varësia e spitalit nga Komanda e Fuqive Armate, siç quhej atë kohë.

Pikërisht në qendrën e njërës prej këtyre grupeve, në Spitalin e Elbasanit shërbente mjeku ushtarak i njohur në atë kohë, major Petraq Popa, që kishte hyrë në Ushtrinë Shqiptare që më 30 prill 1921. Ky mjek i përkushtuar punoi e shërbeu në këtë spital, me një personel të kufizuar, që nga 5 shkurti i vitit 1930.

Në të vërtetë "datëlindja" e Spitalit të Përgjithshëm Ushtarak Shqiptar daton më 26 shtator 1929, kur në Tiranë, ai u ngrit dhe nisi veprimtarinë në një godinë të re dykatëshe, pranë rrugës së Dibrës, tek blloku i sotëm i Spitalit Civil: "Nënë Tereza".

Ky fakt haset në shumë dokumente dhe botime të kohës, si edhe në shumë fotografi. Ky spital ishte pronë shtetërore dhe për ndërtimin e tij u

harxhuan 548.894.88 franga ari. Kjo vërtetohet edhe përmes faqeve të "Ligjit për organizimin e Fuqive Armate", të vitit 1929, sipas të cilit, tek kreu mbi "Fuqitë Tokësore", pika "Instituta, Stabilimenta e Reparte të ndryshme (Artikulli 23), bënin pjesë 4 spitale ushtarake, një prej të cilëve i "Përgjithshëm", me qendër në Tiranë.

Ende pa kaluar dy vite, në qershor të vitit 1931, pason një ligj për rregullimin e Ushtrisë Kombëtare, i cili konfirmonte gjithashtu, qenien e një Spitali të Përgjithshëm Ushtarak, në Tiranë. Dy ligje të tilla dolën njëri pas tjetrit në vitin 1934 e 1937 dhe në përbërje të Forcave Tokësore të Ushtrisë Shqiptare, afirmohej prania e një Spitali të Përgjithshëm Ushtarak në Tiranë. Ky spital bënte madje "shërbimin shëndetësor" nën drejtimin e një mjeku, i cili ishte më i vjetri i garnizonit të kryeqytetit. Spitali varej drejtpërdrejt nga Komanda e Fuqive Armate.

Ekzistenca dhe funksionimi i këtij spitali në shërbim të Ushtrisë Shqiptare është i lidhur pazgjidhshmërisht edhe me veprimtarinë e disa mjekëve ushtarakë, të njohur tashmë për botën mjekësore dhe gjithë popullin shqiptar, që punuan me përkushtim. Një prej tyre, si përfaqësues ndër më të njohurit ka qenë edhe doktor Sinan Imami, i cili figuron në organikën e këtij spitali me gradën "togër", që në vitin 1933. Krahas tij shërbyen edhe të tjerë si kapiteni i klasit të dytë, Dr. Selaudin Mborja (që prej vitit 1930); kapiteni i klasit të dytë, Dr. Pavli Flloko, (që prej vitit 1933); kapiteni i klasit të dytë, Dr. Shan Nush Gjoka (që prej vitit 1932); togër Avdul Nazmi

Skënduli, (që prej vitit 1933); togër Spiro Prokop Prosi, (që prej 1933); togër Luigj Benusi, (që prej 1932); togër Kiço Karajani, (që nga 1934); nëntogër, togër Tare Quku, (që nga 1938); Dr. Shyqyri Basha, (që prej vitit 1938); nëntogër, Dr. Petraq Progri, (që prej vitit 1938); nëntogër, Dr. Bahri Kopliku (që prej vitit 1938) e të tjerë. Drejtor i parë i Spitalit të Përgjithshëm Ushtarak ka qenë nënkolonel Dr. Ismet Gega, patolog, që u pasua nga Dr. Selaudin Mborja. Fakti që në këtë spital shërbyen disa mjekë të shquar dhe shumë mjekë të tjerë e personel ndihmës, si dhe tema që lidhen me kapacitetin kurues, llojet e shërbimeve, me kualifikimet e personelit, me rregullat e trajtimit e të mjekimit, e të tjera, përbën pa diskutim një objekt me interes për studim të plotë nga historianë ushtarakë dhe pse jo, edhe nga specialistë të mjekësisë ushtarake shqiptare.

Kaq e vërtetë është ekzistenca e këtij spitali të përgjithshëm sa vetë drejtori i tij në vitin 1945, tashmë koloneli Sinan Imami, kishte shërbyer si mjek pikërisht në Spitalin e Përgjithshëm Ushtarak të Tiranës, që nga 1 korriku 1933. Këtë gjë e vërteton më së miri "Lista e përshkallëzimit të oficerëve të përhershëm", që botohej nga Komanda e Mbrojtjes Kombëtare Shqiptare pothuajse çdo vit deri më 1939.

Pas agresionit fashist kundër Shqipërisë dhe pas pushtimit të saj, më 7 prill 1939, fati i Spitalit të Përgjithshëm Ushtarak Shqiptar ndoqi atë të vet Ushtrisë Shqiptare. Ai u bashkua me strukturat e gjithë Forcave të Armatosura të të dy palëve.

Gjatë viteve të Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare pranë Ushtrisë Nacionalçlirimtare Shqiptare u ngritën e funksionuan disa "spitale partizane", që kishin një natyrë organizimi dhe veprimi të veçantë, që është e shpjegueshme për kushtet e luftës partizane dhe të Ushtrisë Nacionalçlirimtare Vullnetare Shqiptare.

Kurse pas çlirimit të vendit nga pushtuesit e huaj fashistë e nazistë, më 2 shkurt 1945, u ngrit në Tiranë, Spitali i Përgjithshëm (sot Qendror) i Ushtrisë me drejtues (drejtor) të parë që ishte pikërisht një nga mjekët e ish-Spitalit të Përgjithshëm, Ushtarak i viteve njëzet-tridhjetë të shek. XX. Ky ishte mjeku ushtarak, koloneli Sinan Imami, që tani vinte nga radhët e mjekëve të Ushtrisë NÇ Shqiptare dhe qëndroi si drejtues i këtij institucioni deri në shtator 1973. Më pas, mjekë të shquar kanë qenë drejtues si Dr. Veli Toto, (1973-1989); Dr. Perlat Hodo, (1989-1991); nënkolonel Dr. Ilir Kajo; nënkolonel Dr. Mihal Kërçi; koloneli Dr. Esat Duraku; koloneli Dr. Engjëll Mastori; nënkoloneli Dr. Hajri Gërbi; koloneli Dr. Luan Nikollari.

Pas vitit 1945 e deri në ditët tona shërbimi spitalor ushtarak shqiptar, natyrisht ka njohur përmasa dhe nivele të reja zhvillimi, që përipiqeshin ta mbanin edhe këtë shërbim tepër të rëndësishëm për mbarëvajtjen e Forcave të Armatosura Shqiptare, në një hap me to. Kështu që, mund të thuhet se vënia në punë e Spitalit Ushtarak, në atë ditë shkurti 1945, në të vërtetë, mund të quhet ringritje, në kushte të reja, i ish-Spitalit të Përgjithshëm Ushtarak të viteve '20-'30 të shekullit të shkuar. Ky argument është më pranë të vërtetës historike ushtarake shqiptare.

Të përipiqesh të shkruash dhe të përkujtosh me shumë realizëm këto ngjarje, figura apo institucione për të ndriçuar dhe për t'i bërë të njohura, është një mënyrë veprimi dhe gjest respekti për veprën e paraardhësve. Në të njëjtën kohë ai përbën edhe një mesazh vlerësimi dhe njohjeje për ta dhe vetë historinë ushtarake shqiptare, larg skemave shabllone dhe tabuve, që i bëjnë ato të paragjyqeshme. Madje, meritë do të ishte zbardhja dhe rindërtimi i plotë në pikëpamje historike i strukturave të tyre dhe përshkrimi dhe evidentimi i vlerave të personalitetëve të tyre drejtues.

Ushtria, aty ky nisi rrugëtimi i yjeve të Hollivudit

Yjet që kanë shërbyer në ushtri janë njësoj si më shumë se 17 milionë veteranë amerikanë: Në një moment të jetës së tyre, ata ose u rekrutuan ose dolën vullnetarë për t'i shërbyer vendit të tyre. Madje, disa prej këtyre personazheve publike i kanë çuar aftësitë që kanë mësuar në stërvitje apo luftime në karrierën e tyre si aktorë, këngëtarë dhe humoristë. Chuck Norris ishte në gjendje të interpretonte marifetet e tij në filma për shkak të kohës së tij në ushtri - dhe madje ndihmonte në përgatitjen e aktorëve të tjerë për aksion në film. Ylli i Star Wars, Adam Driver, pa lidhjet midis dy profesioneve aq fort sa që filloi një organizatë jofitimprurëse që i kombinonte ato. Por edhe më tej se trajnimi fizik, disa aktorë kanë aplikuar rritjen e tyre emocionale që nga koha e tyre në shërbim deri në kohën e tyre në ekran.

Nga Norris dhe Presley deri te Morgan Freeman, këtu janë disa nga yjet e Hollivudit që kanë shërbyer në ushtri.

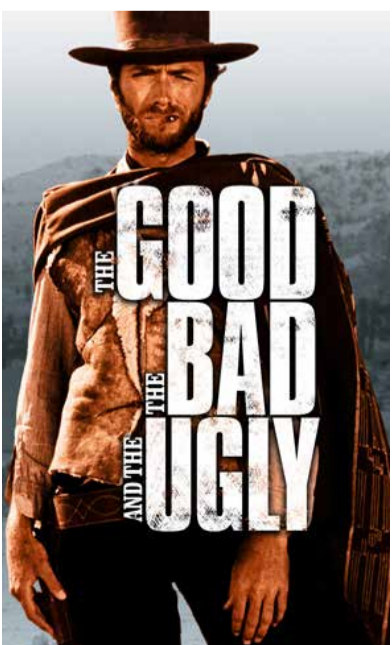

Vitet e shërbimit: 1951-53

CLINT EASTWOOD

Pas shkollës së mesme dhe 'Depresionit të Madh', Eastwood u dërgua në ushtri gjatë Luftës së Koresë. Vitet e shërbimit të tij i kaloi si roje shpëtimi ndërsa ishte i stacionuar në Kaliforni. Falë G.I. Bill, ai ishte në gjendje të ndiqte shkollën e dramës në Kolegjin L.A.

Ai tërhoqi vëmendjen e "Universal Studios" dhe nënshkroi një kontratë që nisi karrierën e tij në filmat perëndimor. Duke filluar me "Francis in the Navy" (1955) dhe "Revenge of the Creature" (1955), ai më vonë u bë një ikonë e Hollivudit, e njohur për "Sudden Impact" dhe "Unforgiven", për të cilat fitoi një 'Oscar'. Ai gjithashtu u bë një potencial i trefishtë i Hollivudit si regjisor, aktor dhe producent, duke fituar Oscar për të gjitha ato role.

Clint Eastwood

BETTY WHITE

Ylli i ndjerë i "Golden Girls", Betty White, u njoh nga ushtria amerikane për shërbimin e saj pas vdekjes së saj, më 31 dhjetor 2021. "Ajo jo vetëm që ishte një aktore e mrekullueshme, ajo gjithashtu shërbeu gjatë Luftës së Dytë Botërore si anëtare e Shërbimeve Vullnetare të Grave Amerikane. Një legjendë e vërtetë brenda dhe jashtë ekranit", - shprehen ata. Instituti Detar i SHBA-së sqaroi më tej se ajo "ngiste një kamion furnizimi" gjatë kohës së saj në ushtri.

Betty White

ADAM DRIVER

Para ditëve të tij të aktrimit, 17-vjeçari Adam Driver iu bashkua marinsave menjëherë pas sulmeve të 11 shtatorit 2001.

"Unë u bashkova ... duke u ndjerë sikur shumica e njerëzve në vend bënë në atë kohë, të mbushur me një ndjenjë patriotizmi dhe ndëshkimi dhe dëshirën për të bërë diçka. Kjo, së bashku me atë faktin se nuk po bëja asgjë", shprehej ai.

Aktorit të "Star Wars" i pëlqente të ishte me Marinsat, por u lirua nga mjekësia pas dy vitesh shërbim.

Clint Eastwood

MORGAN FREEMAN

Para karrierës së tij si fitues çmimesh, Freeman u regjistrua në Forcat Ajrore Amerikane dhe u trajnuar për të qenë pilot luftarak. Megjithatë, ajo aspiratë për aviacionin arriti në një ulje aksidentale. Ai është shprehur për "AARP Magazine" se ishte "vetëm i dashuruar me idenë e fluturimit" dhe kishte këtë "ndjenjë të veçantë se ai ishte ulur në hundën e një bombe" kur ishte brenda kabinës së një avioni. Ai u largua nga ushtria pas katër vjetësh për të ndjekur pasionin e tij origjinal: aktrimin. Dy dekada me aktrim të përkushtuar në skenë më vonë, Freeman mori rolin e tij të rëndësishëm në serialin "Një Botë tjetër" dhe përfundimisht u bë një film i rregullt pas shfaqjes së "Shawshank Redemption" të vitit 1994, me tituj duke përfshirë, "Outbreak", "Kiss the Girls" dhe vazhdimin "Along Came a Spier", "Deep Impact", "Bruce Almighty" dhe vazhdimi i "Evan Almighty", "Million Dollar Baby" dhe "Gone Baby Gone". Ai gjithashtu ka një kompani produktioni me tituj që përfshirë seriale të tilla me skenar si "Madam Secretary" dhe seriale si, "Through the Wormhole" dhe "The Story of God With Morgan Freeman".

Vitet e shërbimit: 1955-59

JAMES EARL JONES

James Earl Jones, i cili është i njohur për rolin e tij në zërin e "Darth Vader" në "Star Wars", iu bashkua ushtrisë gjatë Luftës së Koresë. Ai ishte në rrugën e tij të mirë për një karrierë të përjetshme në ushtri, duke kaluar nga toger i dytë në toger i parë, ndërsa stërviste shokët e tij në Kolorado. Pas vetë-reflektimit të vazhduar, ai vendosi të largohej nga ushtria në vend të një karriere të suksesshme televizive, filmike dhe teatrore. Dikush mund të mendojë se zëri i tij dallues e i fortë (është e vështirë të besohet se ai ka pasur ndonjëherë probleme me artikullimin) do t'i kishte shërbyer mirë si oficer komandues, por atëherë publiku më i madh nuk do të kishte përjetuar talentin e tij si Mufasa në "Mbreti Luan" i "Disney-t" (1994 dhe 2019) dhe Darth Vader në ekskluzivitetin e "Star Wars" dhe rolet e tij si Terence Mann në "Field of Dreams" të vitit 1989 dhe "King Jaffe Joffer" në "Coming to America" të vitit 1988 dhe vazhdimin e tij në 2021.

Vitet e shërbimit: 1958-62

CHUCK NORRIS

Ai iu bashkua Forcave Ajrore pas shkollës së mesme përpara se të bëhej një forcë e filmit aksion. Ndërsa ishte në Kore, Norris u ekspozua ndaj botës së arteve marciale, sfida të tilla që e përgatitën atë për role si "Way of the Dragon" (1972, përballë Bruce Lee) dhe

një nga rolet e tij kryesore, "Walker, Texas Ranger" (1993-2001). Ai ishte njeriu i parë perëndimor që fitoi një brez të zi të shkallës së tetë në Tae Kwan Do. Nga student në mjeshtër, ai i kaloi vitet e tij, pasi u la në hije nga aktorët e trajnimit ushtarak si Priscilla Presley dhe Steve McQueen, në artet marciale. McQueen e bindi Norris të ndiqte aktrimin, gjë që çoi në një karrierë të lulëzuar në televizion dhe film.

James Earl Jones Vitet e shërbimit: 1953-62

ELVIS PRESLEY

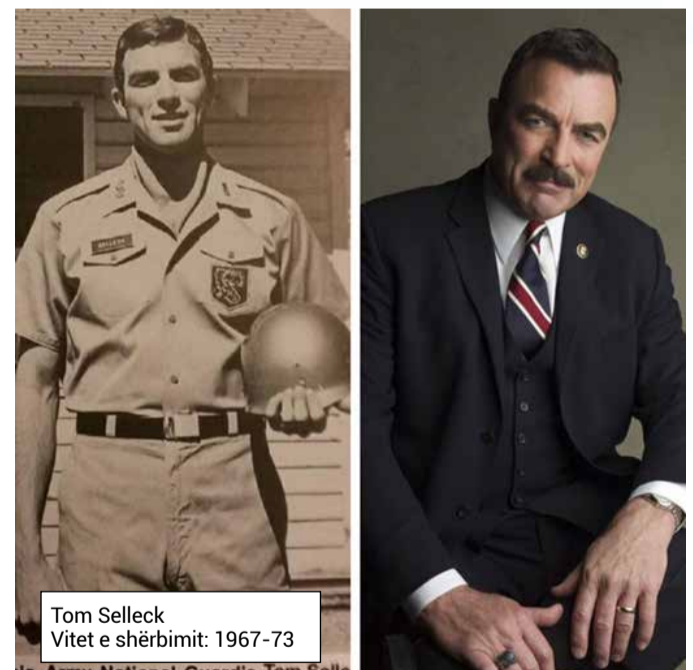
Vitet e shërbimit: 1958-60

Mbreti i Rock-ut shkëmbeu shkurtimisht "Këpucët e tij prej kamoshi blu" dhe prerjen ikonë të flokëve për një më të shkurtër dhe një uniformë ushtrie, kur u dërgua në detyrë në vitin 1957. Ai hyri në ushtri në vitin 1958. Epoka e tij si rreshter i ushtrisë shërbeu si prag midis Elvisit në kulmin e tij dhe "Elvisit të pjekur". Është raportuar gjerësisht se një nga shokët e tij ushtarakë e prezantoi atë

Elvis Presley Vitet e shërbimit: 1958-60

me drogat që mund të kenë qenë përgjegjëse për vdekjen e tij dhe varësia e tij përkoj me kthimin e tij në një mbretëri rock 'n' roll-i që ishte ndryshe nga ajo që kujtonte.

Tom Selleck Vitet e shërbimit: 1967-73

TOM SELLECK

Ylli i "Blue Bloods" e ka kaluar pjesën më të madhe të karrierës së tij të aktrimit duke mbrojtur civilët si hetues privat apo shef policie, por ka qenë një kohë kur ai po mbronte vendin e tij në jetën reale. Koha e nënshkrimit të Selleck në programin e talenteve të "20th Century Fox" u ndërpre kur ai mori një thirrje për armë gjatë Luftës së Vietnamit. Ai u bë rreshter në Gardën Kombëtare të Ushtrisë së Kalifornisë. Aktiviteti i tij si model gjatë ditëve të tij në USC erdhi në ndihmë kur Garda Kombëtare vendosi ta bënte Selleck yllin e posterave të saj të rekrutimit. Karriera e tij shkoi përpara 11 vjet më vonë, kur ai luajti si ylli i "Magnum P.I." (1980-88). Që atëherë, veterani është ftuar në shumë shfaqje dhe filma të shquar televizivë, duke përfshirë "Friends" (nga 1996-2000), ekskluzivitetin e filmave televizivë "Jesse Stone" dhe "Blue Bloods" të CBS. Një film televiziv i 10-të Jesse Stone është shpallur gjithashtu.

AI: Implantet e trurit i bëjnë personat me aftësi të kufizuara të ecin

Pajisjet e implanteve të trurit mund të kenë një ndikim transformues në shëndetin e njeriut. Tani kompania e Elon Musk "Neuralink" mund të testojë implantet e tyre në një provë njerëzore.

"E ardhmja do të jetë e çuditshme", - tha Elon Musk në vitin 2020, teksa shpjegoi përdorimet e mundshme të implanteve të trurit të zhvilluara nga kompania e tij neuro-teknologjike "Neuralink".

Që kur u themelua në vitin 2016, kompania ka zhvilluar një çip kompjuterik të projektuar për t'u implantuar në tru, ku monitoron aktivitetin e mijëra neuroneve.

Çipi - i konsideruar zyrtarisht si një "ndërfaqe truri-kompjuter" (BCI) - përbëhet nga një sondë e vogël që përmban më shumë se 3000 elektroda të bashkangjitura në fije fleksibël më të holla se qimet e njeriut.

Musk tha se dëshiron të lidhë trurin me kompjuterët për të lejuar shkarkimin e informacionit dhe kujtimeve nga thellësia e mendjes, si në filmin fantastiko-shkencor të vitit 1999 "The Matrix".

Përveç përdorimit të teknologjisë për të provuar dhe trajtuar kushte si verbëria dhe paraliza, Musk ka shprehur ambicet për të përdorur "Neuralink" për të arritur telepatinë njerëzore, gjë që ai thotë se do të ndihmonte njerëzimin të mbizotëronte në një luftë kundër inteligjencës artificiale. Ai tha gjithashtu se dëshiron që teknologjia t'u sigurojë njerëzve "super vizion".

"Neuralink" zbuloi se ka marrë miratimin e Administratës Amerikane të Ushqimit dhe Barnave (FDA) për të nisur studimin e saj të parë klinik në njerëz.

Fantastiko-shkencore apo realitet?

A është e realizueshme ndonjë nga idetë fantastiko-shkencore të Musk? Përgjigje e shkurtër: jo.

"Ne nuk mund t'i lexojmë mendjet e njerëzve. Sasia e informacionit që mund të deshifrojmë nga truri është shumë e kufizuar", - shprehet Giacomo Valle, një inxhinier nervor në Universitetin e Çikagos, SHBA.

Juan Alvaro Gallego, një studiues i BCI në "Imperial College London", MB, u pajtua, duke argumentuar se është e vështirë të imagjinohet që BCI-të na lexojnë mendjet në këtë jetë.

"Problemi themelor është se ne nuk e dimë se ku dhe si ruhen mendimet në tru. Ne nuk mund t'i lexojmë mendimet nëse nuk e kuptojmë neuroshkencën pas tyre", - tha Gallego për DW.

Përdorimet klinike të BCI-ve të bazuara në realitet

Musk prezantoi për herë të parë teknologjinë "Neuralink" në vitin 2019, duke prezantuar një derr me një çip "Neuralink" të implantuar në trurin e tij dhe një video të një majmuni që kontrollon një lojë virtuale me mendjen e tij. Por potenciali për BCI shkon përtej kafshëve që luajnë lojëra.

Gallego tha se teknologjia u zhvillua fillimisht për të ndihmuar njerëzit e paralizuar me lëndime të shtyllës kurrizore ose kushte si sindroma "Locked-in", kur një pacient është plotësisht i vetëdijshëm, por nuk mund të lëvizë asnjë pjesë të trupit përveç syve, për të komunikuar.

"Nëse mund ta përktheni komunikimin e tyre të brendshëm në fjalë në një kompjuter, do të ndryshonte jetën", - tha Gallego.

Në këto lloj rastesh, BCI-të janë krijuar për të regjistruar sinjalet elektrike nga neuronet në korteksin motorik, dhe më pas i dërgojnë sinjalet në një kompjuter ku ato shfaqen si tekst.

Korteksi motorik zakonisht nuk mendohet të jetë i përfshirë në të menduarit. Në vend të kësaj, është vendi ku udhëzimet për të lëvizur dërgohen në trup, si gjuha dhe lëvizjet e muskujve

të nofullës për të folur.

Ajo që elektrodat po regjistrojnë në të vërtetë është një plan motorik - më saktë, rezultati përfundimtar i të gjithë përpunimit në pjesë të ndryshme të trurit (ndijor, gjuhësor, njohës) që kërkohet për të lëvizur ose folur.

Pra, BCI-të nuk regjistrojnë vërtet mendimet tuaja, por planin e trurit për të lëvizur një gisht këtu, një këmbë atje, ose për të hapur gojën për të bërë një tingull.

"Shkencëtarët treguan gjithashtu se mund të lexojnë qëllimin e korteksit motorik për të nxjerrë një letër", - tha Gallero. "Duke përdorur modelimin kompleks (me kompjuterin e lidhur), kjo i lejoji pjesëmarrësit e paralizuar të shkruanin 90 karaktere në minutë, gjë që ishte një zbulim i madh."

BCI-të i ndihmojnë njerëzit të ndiejnë dhe të ecin përsëri

Një tjetër përparim ndodhi në vitin 2016, kur presidenti i atëhershëm i SHBA-së, Barack Obama, shtrëngoi dorën robotike të Nathan Copeland.

Copeland, i cili ishte i paralizuar pas një aksidenti me makinë, ndjeu shtrëngimin e duarve të Obamës sikur të preknin lëkurë me lëkurë.

"Kjo demonstroi një aftësi të ndryshme të BCI-ve. Në vend që të përdornin elektrodat për të

regjistruar nga truri dhe për të interpretuar lëvizjet e synuara, ato stimuluan trurin me rryma të vogla për të prodhuar ndjesi", - tha Gallego.

Në rastin e Copeland, një BCI i quajtur "grupi Utah" iu implantua në trurin e tij për të përmirësuar funksionimin e një pjese të paaftë të sistemit të tij nervor.

Pajisja, e prodhuar nga një rival i "Neuralink", u implantua në korteksin e tij ndijor dhe u lidh me sensorë në fundin e dorës së tij robotike.

Kur Copeland shtrëngoi dorën me Obamën, ata sensorë dërguan sinjale duke shkaktuar elektrodat në korteksin ndijor për të stimuluar rajonin "dorë" të trurit, duke e lejuar Copeland të "ndiejë" dorën e presidentit.

Kohët e fundit, një pacient me një dëmtim të shtyllës kurrizore të shkaktuar nga një aksident me biçikletë u pajis me një ndërfaqe tru-shpine që i mundësoi atij të ecte përsëri natyrshëm.

Pajisja mundësoi që sinjalet nga truri të lidhen me rajonet motorike të palcës kurrizore në nivelin e dëmtimit, duke kapërcyer dëmtimin.

Këto aftësi të reja të BCI-ve përfaqësojnë gjeneratën e ardhshme të stimulimit të thellë të trurit, një trajtim që përfshin implantimin e elektrodave në zonat e trurit për të ndihmuar njerëzit me çrregullime të lëvizjes.

"Këto teknologji kanë ekzistuar për një

kohë. Stimulimi i thellë i trurit është përdorur për të ndihmuar mijëra njerëz me sëmundjen e Parkinsonit që nga vitet 1990", - tha Gallego.

Kirurgjia e trurit për të gjithë?

Për momentin, BCI-të si "grupi i Utah-së" po përdoren vetëm në raste të veçanta si ajo e Copeland-it, dhe teknologjia e Neuralink është testuar vetëm te kafshët.

"Të gjitha aplikimet klinike të BCI-së janë ende në fazën e kërkimit dhe nuk janë zbatuar ende në praktikën klinike", - tha Valle.

"Neuralink" u përpoq të merrte miratimin nga rregullatorët federalë të drogës në SHBA për të testuar teknologjinë e saj në provat njerëzore vitin e kaluar, por pësoi një goditje kur autoritetet refuzuan aplikimin, duke përmendur shqetësimet të mëdha sigurie.

Pajisja përbëhet nga 96 sonda të vogla, fleksibël që duhet të futen individualisht në tru.

Kirurgjia e trurit nuk është shaka. Edhe nëse procedura invazive e nevojshme për të lidhur një BCI deri në tru shkon mirë, potenciali për infeksion ose "refuzim" imunitar të pajisjes mbetet shumë kohë pas implantimit.

Kompania e Musk thuhet se po kërkon leje për të kryer prova klinike njerëzore më vonë këtë vit.

Lindja e neuro-etikës

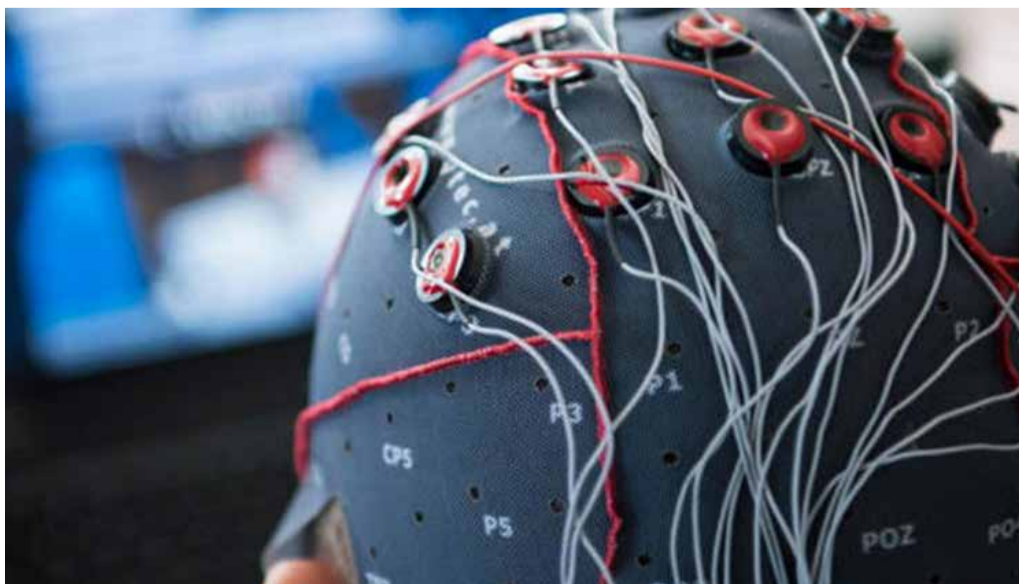
Në terma afatgjatë, BCI-të ngrënë një shumëllojshmëri shqetësimesh etike, që do të duhet të konsiderohen me kujdes nga studiuesit, kompanitë, agjencitë e financimit, rregullatorët dhe vetë përdoruesit.

Teknologjia po lind një fushë të re të kërkimit moral: neuro-etikën. Është këtu ku diskutimet kthehen më shumë në fantashkencë.

"Për shembull, cilat janë pasojat e shkeljeve të privatësisë, kur të dhënat në fjalë lidhen me mendimet e njerëzve? Si mund të sigurohemi që mungesa e aksesit të mos përkeqësojë pabarazinë shoqërore? Çfarë ndodh kur ky informacion mund të futet drejtpërdrejt në tru?", - thotë Valle.

Në fund të fundit, është roli i fantashkencës që të na përgatisë për atë që mund të vijë në të ardhmen.

Paralajmërimet për mbikëqyrjen dhe kontrollin teknologjik ishin të gjitha në romanet e fillimit të shekullit të 20-të si "Brave New World" dhe "1984". A i kemi vënë re?

“Ne kurrë nuk kemi të drejtë të quhemi komb i qytetëruar, sado të mësojmë gjuhë të huaja, sepse kombi nuk qytetërohet me mësimin e gjuhëve të huaja, por me mësimin e gjuhës së vet”

26 shtatori është Dita Evropiane e Gjuhëve e përcaktuar nga Komiteti Evropian.

Historia e promovimit të gjuhës shqipe krahas gjuhëve të tjera evropiane i ka fillimet shumë herët. Ja disa nga shembujt e shtypit shqiptar që kanë promovuar kulturën, traditën e mbi të gjitha gjuhën shqipe:

“Flamuri i Arbërit”, gazetë e botuar në gjuhën shqipe dhe italiane më 1883 dhe me një jetëgjatësi deri në vitin 1887, nën kujdesin e Jeronim De Radës, do të shënonte fillimet e shtypit shqiptar.

“Sqipëtari”, gazetë e botuar nga shoqëria e Bukureshtit “Drita”. Numri i parë i gazetës doli më 7 gusht 1888, me një format dygjuhësh, shqip dhe rumanisht, drejtuesi i saj ishte Nikolla Naço.

“L’ Albania - Albania”, ishte revistë dygjuhëshe (shqipe dhe frënge) e drejtuar nga Faik Konica që ishte edhe kryeredaktor i revistës me pseudonimin Trhank Spirobeg. Numri i parë i saj u botua më 25 mars të vitit 1897. Ishte e përmuajshme politike, kulturore e letrare, që u bë tribunë e mendimit të atdhetarëve përparimtarë shqiptarë jashtë Shqipërisë (Filip Shiroka, Luigj Gurakuqi, Andon Zako, Çajupi, Hilë Mosi, Fan Noli). Kjo revistë deri në vitin 1901 u botua në Bruksel dhe nga viti 1902 e më pas në Londër.

“Lajmëtari i Shqipërisë”, gazetë e përjavshme në gjuhën shqipe dhe italiane. Kjo gazetë e pa dritën e botimit në Romë, në vitin 1904 nën drejtimin e Gasper Jakova Mërturi.

Sa i rëndësishëm është komunikimi shumëgjuhësh?

Më shumë se kurrë gjuha dhe komunikimi përfaqësojnë aspekte qendrore të shoqërisë sonë. Mësimi i gjuhës ofron një mënyrë për të hapur mendjet tona ndaj perspektivave dhe kulturave të reja. Dita Evropiane e Gjuhëve është një mundësi për të festuar pasurinë gjuhësore që përfaqësohet nga 47 shtetet anëtare të Këshillit të Evropës. Kjo është një kujtesë për përfitimet e shumta nga të mësuarit e gjuhëve, për zhvillimin e mëtejshëm të kompetencave njohëse e rrëzimin e barrierave kulturore. Kjo festë u hap derën miqësive të reja dhe mundësive profesionale.

Një nga objektivat e përgjithshme të Ditës Evropiane të Gjuhëve është të inkurajojë të nxënit gjatë gjithë jetës, brenda dhe jashtë shkollës, për studime, nevoja profesionale, udhëtime për kënaqësi, shkëmbime miqësish etj. Ne duhet të jemi të hapur me të tjerët, ta ushqejmë tolerancën dhe ta refuzojmë gjuhën e urrejtjes. Rruga drejt vlerave nënkupton edhe njohjen e më shumë se dy gjuhëve të huaja (së paku gjysma e popullsisë botërore janë dygjuhësh ose shumëgjuhësh). Çdo zë, pa marrë parasysh se në ç’ gjuhë thuhet, duhet të respektohet. Dygjuhësia dhe shumëgjuhësia sjellin avantazhe ekonomike si për shembull punët gjenden më lehtësisht nga ata që flasin gjuhë të huaja, kompanitë shumëgjuhëshe janë faktor konkurrues më të mirë se ato njëgjuhëshe.

Gjuhët janë të lidhura me njëra-tjetrën si anëtarët e një familjeje. Si rezultat i fluksit të emigrantëve dhe refugjatëve, Evropa është bërë gjerësisht shumëgjuhëshe. Vetëm në Londër fliten rreth 300 gjuhë. Aktualisht në botë ka rreth 7000 gjuhë të folura nga 7.7 miliardë njerëz. Në Evropë, ndërkaq, ka 225 gjuhë, afërsisht 3% e totalit botëror.

Kujdes me gjuhët e huaja pa mësuar bukur gjuhën amtare!

Filip Shiroka ka thënë: “Ne kurrë nuk kemi të drejtë të quhemi komb i qytetëruar, sado të mësojmë gjuhë të huaja, sepse kombi nuk qytetërohet me mësimin e gjuhëve të huaja, por me mësimin

e gjuhës së vet”. “Gjuha është pasqyra më e qartë e një kombi dhe e kulturës së tij”- Eqerem Çabej. Ne duhet të jemi të lumtur sepse gjuha shqipe ka pasuri fjalësh, plot jetë e gjallëri, thotë Fishta, e nëpërmjet saj mund të përkthehen veprat e çdo kombi dhe të çdo kohe.

“Komunikimi duhet të jetë në themelin e arsimit gjuhësor.” “Të dish dhe të zotërosh një gjuhë të huaj është një pasuri e vërtetë.” Gjuha është e lidhur me komunikimin, ajo nuk është thjesht një ushtrim gramatikor, fjalor ose fjalim, por një grumbull mjeshtëri të njeriut, dëshira dhe motivacioni për të biseduar.

MUNDËSI E SHKËLQYER NË “SIGURINË KIBERNETIKE”!

jeni të gatshëm të ngjisni shkallët e suksesit dhe të specializoni njohuritë tuaja në një nga fushat e IT më të kërkuara dhe bashkëkohore? Akademia e Forcave të Armatosura ju prezanton mundësinë ideale!

MASTER NË SIGURI KIBERNETIKE

Për të tretin vit radhazi, ne hapim dyert për të gjithë ata që dëshirojnë të avancojnë dhe të thellojnë njohuritë e tyre në Siguri Kibernetike, me fokus të veçantë në Fushën e Mbrojtjes (Cyber Defence dhe jo vetëm).

NJË PROGRAM I DETAJUAR DHE INOVATIV

Programi ynë ofron një kurrikul të pasur dhe të detajuar, e cila është konceptuar për t'ju pajisur me njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për të ballafaquar sfidat e sigurisë kibernetike në këtë botë digjitale.

VITI AKADEMIK 2023-2024

Programi është i hapur për vitin akademik 2023-2024, nxitoni të mos humbisni këtë shans për të ndjekur një karrierë të suksesshme dhe për të bërë diferencën në këtë fushë kaq të rëndësishme. Bëhuni pjesë e gjeneratës së ardhshme të ekspertëve në siguri kibernetike dhe kontribuoni në mbrojtjen e hapësirës dixhitale!

Aplikoni Tani!

Aplikimet vazhdojnë deri më 4 tetor.

*Për më shumë informacion dhe detaje rreth aplikimit,
vizitoni website-in e AFA:*

<https://afa.mil.al/.../607-njoftim-per-hapjen-e-studimeve...>